

Capitulum Primum

arguit qd vbiq; sunt boni ibi est ecclia. Et nota qd macula pot referri ad heresim. et ruga ad scisma. **Del** e macula ad mortale qd qd h; et si numero no in merito est de ecclia. **Dr** v; h; hiero. de pe. di. i. ecclesia. **Ruga** intelligi et pot heresis. **Hinc** etiā hiero. ait. **Qm** v; oriens inter se populoz furore collisus indiscissaz dñi tunicā r de sup p;entā minuratz p frustra decerpit. r christi vineā extermīnāt vulpes inter lacos cōrtitos q no hnt aquā r difficile vbi fons signat r ortus ille r lusus sit. possit intelligi. **H**deo muli cathe dram petri r fidē aplico ore laudatā censui cōsulendā. inde nōc aie mee postulans cibū. vñd olim christi vestimēta suscepi. **H**ecq; vero vastitas tanta elemēti liquent. r interiaccens latitudo terraz. me a p;ciose margarite potuit inq;si;one p;hibere. **V**biq; fuerit corp; rgregabunt r aqle. p;figato a sobole mala patrimonio apud vos solos incorrupta patrii oino seruat auctoritat. **I**bi cespice fra fecunda dñici semis puritatē cetero fructu refert. **P**ic obruta sulcis frumenta. lolii. auenasq; r degenerāt. **H**ic in occidente sol iusticie orit. **I**n oriēte aut lucifer ille q ceciderat sup sidera posuit thronuz suū. **V**os estis luz in dñi. vos sal terre. vos vasa aurea r argētea. **H**ic vasa testea. virga ferrea r eternuz opunt incendio. **Q**uāuis igit tui me terreat magnitudo. tñ inuitat hūanitas. **A** sacerdote victimaz salutarē. a pastore p;fidii ouis flagito. **F**atiscat inuidia romani dñi r culmis recedat ambitio. **L**um successore piscatoris christi disciplo loqr ego nullū premiū nisi christū sequens beatitudini tue. i. cathe dre petri cōione r sortior. **S**up illam petra eccliam fundatā scio. qdēq; eē hāc tomū agnū comederit. p;phan' est. **S**i q; i noe archa non fuerit. p;bit regnate diluuiō. **H**ec oia hiero. ad Damasum papam. xxii. q. i. qm.

Honus titulus de diuina gratia. **De** duodecim p;rietatib; diuine grē ad similitudinē lucis materialis. **Capit. primum.**

Mitte lucē tuam et veritatē tuā. ipa me duxerūt et ad duxerūt in montē sc̄m tuū r in tabernacula tua. ps. xli. **C**ōsiderans p;plexa necessitatē diuine grē quā lucē vocat. qz hinc ea nullus saluatur. r vtilitatē. qz p eā hō bñ opat. r causali; tatē. qz a solo deo dat. **S**im illud qd in alio ait ps lxxii. **G**ram r gloriā dabit dñs. r nō ali'. ideo ipaz lucē grē a deo petit dñs. **E**mitte lucē tuaz rē. **L**oquēs aut Jo. euāgelista de xpo incarnato. **F**rat lux vera q illūiat oēm hōiem venientē in hūc mōm. **E**t est ibi distributio accommodata. si loqmur de lumie grē. **H**āc de lumie grē nō est ver; simplr. **H**ō. n. oēs hōies illūiant a grā. r i; fideles r iniq; qui christiano noie gloriānt. **S**

q;cumq; illūiant. nō ab alio q; a christo illūiant q quidē inq;ntū deus dator est oīs gratie. vñcā patre r spūsc̄o. inq;ntum vero hō receptor erat gratie. **H**ō d; Lu. ii. **G**ratia dei erat i illo. **E**t qz vñq; q; qnto p;piqui' est p;ncipio influētī. tanto plus recipit de influētīa ei'. **D**r p; p; exēpluz de appropinq;nte ad ignē. r de flumie p;pe mare. **H**inc ē q; aia christi p;pinquissima. imo vñra xpo dei a q; oīs grā recepit copiosissime grām qū infinitā. s. qntū creatura est capax recipere. **H**ō r de ipō intelligit dicitur Jo. i. **H**ō. n. dat de' ad mensurā spm. i. grām spūsc̄i vic; christo hōmī. **A**līq; q; dez dat mensuram sim dēterminatā virtutē. **S**z christo a p;ncipio sue p;ceptōis fuit data tanta. q; in eo nō poterat crescere. **E**t iō q; d; Lu. ii. **J**esū p;ficiēbat erate r grā. intelligit nō sim habitū interiorē. sed sim actū exteriorē seu apparentiā. qz sim q; crescebat etate et statura. ita faciebat opa q; ofidehāt maiorē grām scitatis. **H**os aut crescere possum' q; tidie p; bona op;era. **E**t ad h; l;orat apl's fideles dicit. q. cor. vi. **P**ortamur vos ne inuacū grām dei recipiāz. **I**nuacuū recipit r frustra q; in ea se nō exercet vt augeat. **E**t qz vt dicit p;hs in. v. inetha. **P**ri;miū in vno quoz genere est regula r cā alioz. iō cū christ' sit primū in genē recipientū grāz de plenitudine ei' vt scribit Jo. i. s. ex merito ei' et exēplo ei'. nō q; de sua sit aliqd diminutū.

Est aut duplex grā .i. I.

Sim. b. **L**u. in summa r alios doctores. s. gratū faciens r gratū data. r vtrazq; semp plenissime in christo. **H**āc vtrazq; d; qz gratū dat r sine meritis nōis. **M**agna aut d; a ē inter vtrazq;. **P**rimū qz gratia gratū faciens est p;rie bonozū. qz nullus sine ea ē v're bon'. r oīs bon' eam h; **S**z grā gratū data ē cōis bonis r malis. **H**āc p;pe te fuerūt aliq; boni vt **I**saias. **H**ieremias et h'. **A**līq; mali vt **B**alaam. **S**aul. alīq; miracula fecerunt vt apli. **F**ecerūt r magi pharaonis reprobi. **E**t iō qd q; nō habeat nō h; tristari. ex q; cuz ea pot esse malus r sine ea bonus. **S**c̄do gratia gratū faciens est quoddā bonū habituale i aia sim be. **L**u. i. se. q. cr. vel qdaz influxus seu radius a diuina luce infusus in aia ad sui vtilitatē. qd qdem semp pmanet in aia. facies eam deo gratam. r opa ei' bona r meritoria. **S**emp dico q; manet. nisi q; se ea priuet. **H**oc autē accidit per quodlibet mortale. **C**ū enī q; aliqd eoz p;pertrat ex toto amittit grāz nec est in sua p;ate eaz recipere. nisi deus sua misericordia eaz infundat. qd facere solet. reuertēdo p; tōrem ad penitentā **Ro. v. I**ustificati gratis gratis ipi'. **A**līq; as aut de' nunq; aufert hōmī grāz sine culpa sua. **S**ed gratia gratis data diuidit in nouē genera. vt ponit apl's. i. **Coz. xij. vbi** ait. **D**iuisiones gratiaz sunt. idēz dñs. s. dator eoz. **A**līq; da

Titulus Octauus

tur p spm fimo sapie. alij rē. Et hmoi grē n̄ sūt
i aia p modū h̄it h̄re. s; p modū passiōis trāse/
unt. Nā illi q̄ sūt x̄ e p̄bē n̄ h̄nt r̄inue p̄p̄riā
i mēte. vt p̄p̄tē ad placitū suū. sp̄sūcūis tāgit
corda eoz. Dñ r̄ helise dicit de sunamite. Nā
ei' i amaritudine ē. r̄ dñs celauit a me. Silt q̄ fa
ciūt miracū. nō sp̄ p̄nt ea facē ad libitū. s; q̄
de' dat eis t̄lez x̄ritē. Dñ. r̄ subtrahit ista grā
grā data sine culpa h̄ntis. Tertio dicitur. qz
grā grātū faciētē q̄ h̄ oēs ei' pres. i. effect' ad
salutē n̄c̄rios vs; x̄rites q̄ ab ea p̄cedūt oēs p̄
fider. S; grās grātū datā nulli fil' h̄nt oēs pres
ei'. S; q̄s h̄ p̄p̄riā. ali' x̄ritē faciēdi miracū
alī fimonē sapie vt scie. Et si aliq̄s h̄ret plā ex
his. n̄ sil' ea h̄z. Sol' x̄ps fuit q̄ oēm r̄ sūmū grā
dū oīs grē sp̄ h̄nt v̄riusq̄. Et d̄ B. d̄ pe. vi. ij. q̄
rendū. r̄ Jo. i. d̄z. Plenū grē r̄ x̄ritatē. D̄' igit'
grā grātū faciēs ē illa q̄ ē nob̄ n̄c̄ria. iō h̄c polu
lat p̄s. r̄ l̄j. d̄cēs. Emitte rē. D̄bi tria nota. C
Preciositatē ei' admirādā. ibi Emitte lucē tuā
r̄ x̄ritatē tuā. Operositatē ei' p̄fectādā. ibi. Ip
sa me vedu. rē. Felicitatē exinde āplexādā. ibi.
Et addu. in mon. f. t. r̄ m. t. t.

Primum scz nobili. §. II.

tas r̄ p̄ciositas grē p̄z er' b̄ q̄ assilat luci. Emit
te inq̄r lucē tuā. S; q̄d p̄cios' luce eē valet. cuz
ipe de' lux dicat. i. Job. i. De' lux ē. r̄ tenebre i
eo n̄ sūt vllē. Est r̄n de' lux icreatā r̄ eēntial'. grā
ār lux creatā r̄ accidētal'. p̄ quā ipā lux icreatā
seu x̄ritas r̄ x̄bū diuinū nob̄ mit. it' r̄ habet. vñ
p' lucē subdit. Et x̄ritatē tuā. i. mite. De ipsa
grā loquēs petr' i canonica sua. ait. Maria er
p̄ciosa nob̄ tonauit. i. de' vt sim' dine natē cōs
fortes. vs; p̄ lucē grē. S; vt mag' clarescat p̄cio
sitas grē. notabim'. r̄. p̄p̄riates ei' ad sil'itu
dinē luc' material'. Primo ē p̄mitiua i exordijs
Sc̄do ē multiplicatiua i medijs. Tertio ē reducti
ua a tenuis. Quarto est declaratiua in dubijs.
Quinto est iustificatiua in gaudijs. Sexto ē pe
narratiua in diaphanis. Septimo est stati spar
sua i spac̄s. Octauo est incoīgnatiua a spur
cic̄s. Nono est illūmariua i tenebr'. Decimo
est p̄fortatiua in egris. Undecio est augmēta
tiua in radijs. Duodecimo est decoratiua in es
sentijs. De p̄rio dicit sapiēs. Primo oim ctea
ta est lux. Qd̄ declarat moyses d̄cēs. qz p̄rio di
erū oim dicit deus. Fiat lux. r̄ facta est lux. H̄c
lucē dicit mag' in hystoria scola. fuisse q̄ndaz nu
bem lucidissimā. q̄ exercuit officij sol' vsq̄ ad
q̄rtā diē q̄ creat' est sol. S; alij subtil' dicunt
hanc lucē fuisse solē creatū tūc i forma sua sub
stantiali r̄ materia. S; q̄rtā diē additā fuisse ei
q̄ndā p̄p̄riatē accidentalez cui' respectu d̄z fa
ctus cū luna r̄ stellis. Aug adhuc p̄fund' dicit
naturā angelicā tūc formatā. i. luce grē p̄sumas

te. r̄ cōfirmatā in glā ad ven' ouerfas r̄ speratas
a tenebris maloz q̄ de celo ceciderūt. Quōdāq̄
modo accipiat lux est prima in exordijs dierū
Sic lux gratie est primū tonū qd̄ cōicat de' cre
ature rationali. vt valeat eū possidere. Et post
ea ap̄ls in suis epl̄is principij salutarōis a grā
exorditur dicens. Nā vobis r̄ par a deo parte
r̄ a dño iesu christo. Hanc eis p̄ oibz optans vt
p̄cios' oibz. Tota. n̄ x̄ritus nature nō posset vnā
aiam ducē ad glām. S; mim' gradus grē eā p̄
ducit ad illā. Et iō bñ dicit. b. Amb. Porior est
grā q̄ natura. de' se. di. ij. reuera. Sc̄do lux ē
multiplicatiua in medijs. Videm'. n. qz de ma
ne orto sole. lux ei' est in oriēte. in occidēte. me
ridie r̄ septētrione. Quimo de nocte q̄n sol cur
sum suū in em̄isperio qd̄ ē infra nos cōplet m̄
triplicat' rad̄ ei' vsq̄ ad cellū. r̄ reuertēter i lu
nā r̄ stellas. facit eas lumiofas. q̄ ex se papue
luna nō h̄z lumē. sed a sole recipit. Et illa reuer
terario in lunā facit nos vidēre lunaz r̄ stellas
q̄n aer est seren' S; nō ita illūmīat aerē sicut in
die p̄pter nūmā distantiā. In die asit cū sol ap
paret sup n̄tm em̄isperij. ex tenebratōe radio
rū ei' sup terrā illuminat aerē vt x̄mēter. p̄pter p̄
pinq̄tatē aeris ad ipam reuertērationē. S; aer
distans multū a terra par illūmīat. r̄ est tenebro
sus sicut de nocte. Est q̄ lux multiplicatiua in
medijs illūmīatis. Lux aut grē illūmīat oia opa
nostra q̄ debite sūt vt sint meritoria. que sunt
tanq̄ media pueniēdi ad patriā. Si loq̄tur. si
comedit. si ambulat. si opatur. si ad tormiēduz
accedat debite intentione. in oibz meret. Dñ
Greg. Nec somnus sc̄oz vacat a merito. Sine
grana autē nulla opa. elemosyne. abstinentie.
r̄ h̄mōi sunt meritoria vite eterne. Dñ Augu.
de pe. vi. ij. Credēdū est vt cū grā christi veltu
rerit malap̄riozā. i. peccata. etiā remitteret bona
f. q̄ q̄s facit in ea. r̄ q̄ fecerat p̄uis ante lapsū
in peccatū. vt q̄uis bona facta extra grām. nō
valeant ad vitā eternā. nō tñ teler p̄tōz dimitt
tere quin omē bonū qd̄ pōt faciat. qz valent ad
multa alia bona. r̄ p̄cipue ad disponendum ad
gratiā. Unde dicitur de tali. de pe. vi. v. fallas.
Quicqd̄ boni pōt facere h̄xtamur vt faciat. vt
deus cor eius illustret ad penitentiā. i. p̄ gratiā.
Tertio lux ē reductiua a tenuio. Sicut ait sal
uator r̄ experientia docet. Qui ambulat i nocte
offendit. qz lux non est in eo. Jo. xij. Offendit
atit aliqd̄ impingendo vel lubricū patiēdo. vt
cadendo. vel viā rectā dimittēdo. Sed luce ap
parente p̄pendit tenuū callem r̄ reducit ad viā
rectam. Nunq̄ fuit aliq̄s ita sapiens sc̄ia natu
rali i morali. q̄ nō deuiauerit a viā recta virtutū
sine luce gratie existens. Dñ dicit reprobū i in
ferno. Errauimus a viā veritatē. Sol iusticie n̄
illuxit nobis. Sap. v. Sic paulus cū fuit i tene
bris ignorantie extra lucē gratie deuiabat. p̄le

Capitulū Primum

quod dicitur cū fidelibus suis. arbitratus se in
obsequiū prestare deo. Sed eo appropinquanti
damasco ut caperet christianos circumfulsit. et lux
de celo et prostravit eum. auferendo ei ad tempus lucem
corpalem. infudit ei lucē interne grē. et reuocatus
est ad viā veritatis et esse spūal. **Dñ** dicebat.
Gratia tui super id quod sum. Et ad Gal. i. Lux autē
placuit ei quod me vocauit per gratiam suā. continuo nō
adheui carni et sanguini. **Quarto** lux est in du-
bitis certificatiua. quā est quod in tenebris et dubi-
tate aliquid quod obicitur visui. si est vere quod existit
mat. ad lucē certificat. Sicut exēpluz habemus
de duobus meretricibus et tendētibz corā salomōe
quar vna. scilicet vera mī supuiuentē dicebat. Cum
surrexisset mane ut daret lac filio meo apparuit
mortuū. Sed clara luce deprehendi hūc nō esse filiū
meū. i. Reg. iij. Sic lux grē clarificat mentē in
dubitiis. quā instigat hominem ut a sapiente illustretur
et si nō habet quē consulat ipm lumē grē docet. i. Jo.
i. **Unctio**. i. grā spūalī nō docet vos de oibz.
scilicet necessariis ad salutē. Probat ex h. b. **Quo**. pri-
ma se. quod nō potest quod extra grām constituit multuz
manere quā labat in alia mortalitā. **Quo** iō est.
quod frequēter occurrūt homini casus repentini et
dubii. in quibus oportet subito capere determinationē fa-
ciendi vel nō faciēdi aliquid. nec habet quē consu-
lat. In repentinis autē cōter hō opatur sūm ha-
bitū conceptū et finē sibi p̄stitūtū. Qui autem
est extra grām. h. vitiosuz habitū. et p̄ fine vitio-
sū cōstituit. scilicet aliud quē deū. **Dñ** finē habitū vi-
tiosum delibet in dubio peccās cōtra deū. Et
iō bñ dicit ap̄tus ad Heb. xij. Optimū est grā
stabilire cor. **Quinto** lux ē letificatiua. puer. ro-
lux oculor letificat aīas. Et **Eccl. xi**. Delecta-
bile est oculis videre solē. **Dñ** et magi cū inspe-
xerūt lucē stelle quā amiserant. **Didētes** stellā
gausi sunt gaudio magno valde. **Mat. ij**. Sed
et aīas videm⁹ quod de nocte silent. Cū autē lux
aurore exurgit. incipiūt cantare modulis suis.
quā letantes. **Nullū** tale gaudiū quēle administrat
lux grē p̄pter quod de sapia quē est lumē grē dicit sap.
vij. **Nō** h. amaritudinē uersatio illi⁹ neqz te-
dū cōuictus illi⁹. scilicet gaudiū. **Sexto** est pene-
tratiua in diaphanis. **Nā** cū corp⁹ solare sit in
celo quod est solidū radi⁹ eius penetrat eos. sicut
etiā penetrat fenestrā vitreā intrās domū absqz
scissioe ei⁹. **Dñ** dicit **Eccl.** Sol illūmiat p̄ oīa res
spexit. Sic grā spūalī facit penetrare oīa. sūm
illud ap̄ti. Spūs omnia scrutat etiā p̄funda dei.
Facit etiā scrutari totā vitā suā. et nō solū petā
magna s. et minas cogitationes et affectiōes inor-
dinatas recognoscēs deslet. accidit de grā copio-
sa sic de radio sol. in quō in aliq̄ loco reuertente
apparet innumeri atomi. i. innumerabili pului-
sculi. **Ubi** autē radi⁹ nō reuertat nullus talis
apparet. ita ubi radius grē illustrat. mens innu-
veros in se defect⁹ agnoscit. **Exemplū** in Dau-

lo quod cū dirisset. Plus oībz laboranti. nō autē ego
sed grā dei mecum ait. i. ad **Ch. i**. Venit iesus
p̄ctōres saluos facere. quoz prim⁹. i. marinus
ego sum. **Septimo** lux subito spargit. Lumē
eni de mane sol orit. subito radi⁹ eius diffundi-
tur vsqz ad occidentē sine mora. Propterea di-
xit dñs ad iob. Si scis p̄ quā viā spargit lux. q.
dicat. nō vales scire. quā nō paulatim s. subito dif-
fundit radiū. Sic grā spūalī facit hōies p̄mptū
et velocē nō tardū ad bñ faciendū. In cui⁹ signus
dicit **Act. ij**. Fact⁹ est repente de celo son⁹ tāqz
aduenientis spūs vehementē. **Ubi** dicit glo. Ne-
scit tarda molimīa spūalī grā. Et ex h. p̄t quod
aliq̄lit dicitur. si grāz dei h. qz ut dicit p̄s
mlli ethi. Signū habit⁹ acq̄sisti. ē p̄spe et facilis
opari. **Octauo** lux p̄seruat a spurciis. nā ra-
dius solaris trāsiens p̄ lutū et quicquid immūda nō
coīnqnat. sed p̄mauet in sua puritate. Sicut grā
quē est in sacramētis quē administrat p̄ malos mi-
nistros. **Ubi** nō maculat vel impunitur p̄pter
maliciā ministror. Et h. est quod ait **Aug. i. q. i**.
Spūalis virtus sacramēti ut lux purissima per
immūdos trāsiens non coīnqnat. Sed et illi quē
hnt dei grām dū in ea p̄manēt. et si uerferent in-
ter pessimos. p̄seruant in sua uirtute et nō p̄mit-
tūt se maculari mal⁹ exemplis alior. Sine grā
etiā loca solitaria nō p̄seruat a peccis. quod **Greg.**
ostendit dicit. **Queliber** occulta loco aīas sine grā
saluare nō p̄t. scilicet a peccis. **Nā** et loth⁹ in ciuitate
sodomorum iustus fuit in grām. scilicet p̄manēs in
monte peccauit. **di. xl**. **Nono** lux est illūmiati-
ua et p̄ dñs expulsiua tenebrar. **Nō** est aliud te-
nebre quē priuatio lucis. **Isa. ix**. Ambulantibz in
regione umbre mortis. lux orta est eis. quod scilicet tene-
bras tolleret. Lux grē sine dubio tollit oēm te-
nebrā peccati mortal. quod utiqz obtenebrat mentē
et p̄ducit ad tenebras infernales. **Quāuis** enīz
grā gratū faciēs cōpariat secti uehātia. nec ea sp̄
rollat. nullū tñ mortale secū parit. s. quodlibet ex-
pellit immediate. ut suū dñm oīno **Dñ** ap̄tis ad
thitū. Apparuit grā dei saluatoris nri tē. **Iustifi-**
cati gratū grā ipi⁹. **Iustificat** autē dñs p̄ expulsiō-
nē seu remissionē peccor. et h. ē p̄ grāz. **Illuminat**
quēz mentē de agendis. Et de p̄se. **dis. iij**. placuit.
dicit p̄ grām aperit nobis intelligētia mandator
dei. **Decimo** est lux confortatiua seu corroborati-
ua egri. **Partz** p̄ exp̄tentiā. quā de nocte quā ra-
dius lucis solaris nō est sup̄ terrā infirmi tēren⁹
se hnt. **Quādo** etiā aer est pluuiosus vel nebu-
losus. etiā sani sunt magis debiles. quā cū aer est
serenus et clare illuminatus. Sic lux grāe for-
tificat hominem ad bñ opandū. **Ro. viij**. **Ipe** spūs
adiuuat infirmitatem nostrā. scilicet gratia sua. vñd
Aug⁹. Sine ipso operante ut uelimus. et coope-
rante ut faciamus. nulla bona opera ualemus.
Operatur autem sūm beatum **Thomas** per gra-
tiam. et cooperatur. Et pro heretico anatēmat

Titulus Nonus

tiar. Et cooperat. Et p herenico anathematizat q
asserit q gra solu docet. qd agendū. vel iuuat so
lum vt meli' bonū faciam'. sed etiā sine ea pos
sumus bñ & merito facē. Ipa gra tantivigo
ris est. & ita corroborat. vt minimus gradus eius
sit sufficiens ad vincendū oēs tēptationē. & suf
ferendū oēm tribulationē mōi. sequēdo instin
ctū eius. Dñ & paulo stimulu' siue tēptationes
carnis patiēti. fm Bre. in moral. Siue infirmi
tatis corporalis. fm Aug'. sup psalteriū dictum
fuit. q. ad Corin. xij. Sufficit tibi gra mea. s. ad
vincendū tēptationē & sufferendū infirmitatē.
Est lux vndecio augmētatiua in radijs. qz au
getur a mane in meridiē. vñ Eccl. Dies diē su
perat. & lux lucē. Maior. n. lux apparet seu ma
gis illūtiatus aer hora tertia qz p̄ia. et meridiē
magis qz hora tertia. qz radi' solar' magis dire
cte reuertat terrā. sic lux grē continue auget vel
habituali' vel dispositiue ab electi. p qdlibz vir
tuosuz opus dispositiue auget. sicut & corp' hu
manū p quālibz comestione' disponit ad augē
dum. dñ est in statu augmētati. & si nō actu augetur
atur p quālibz puer. uñ. Iustoz semita qñ lux
splendens pficit & crescit vsqz ad pfectū diē. ex
ponit Bre. sup ezech. de diuersitate electozū dei
qz crescit p bona opa in gra vsqz ad diē clarā
glie. Infirmitati sunt gradus grē. & qnto qz magis
in ea pficit. tanto magis vidz qntū sibi deest. et
iō laborat vt crescat agnoscēs p̄ciosita ē ei'. Et
vt dicit Bern. In via dei nō pcedere est deficere.
hinc & apls ad philip. Que retros. nō oblit'
ad brauū seqr supne vocatiōis. **D**uodecimo
lux est decoratiua corporū. Dicit. n. corp' pulcrū
qd hz debita mēbrorū p̄portione' cū qdam refu
gentia. Dñ & si corpus esset bñ p̄portionatū nō
h̄ret claritatē. sicut corpa thucroz & lethopū
nō eēt pulcra. Et iō vt dicitur docet. vt opa sua q
factur' erat pulcra apparēt. inclinat a luce. ita
& lux gratie decorat opa hūana. lumē rōis cum
qs opatur fm eandē aliquātulū decorat sed nō
pfecte. S; lux grē additū pfecte. vñ apls. Era
mus aliqui tenebre. nūc aut lux in dño. vt fili
lucis ambulate. sic & christ' docuit lux vera filij
os suos dicēs. Sic luceat lux v̄ra coram v̄ribus
&c. Mat. v. & sap. d. Qz pulcra ē casta gene
ratio cū claritate. Generatio casta ē opatio ge
nerata seu pcedēs ab intellectu. vt a viro legitimo
semināte volūate. bonū cognitū vt i vrozē. nō
in sensualitate ancillā p errozē. qz tūc adultera
Et tal' opatio rōis cū claritate grē v̄ris est val
de pulcra. Quid pulcra' vita christianoz. Hinc
b. Amb. in exameron. Illa aia a deo pingit. q
hz in se brutū grāz remittentē splendorēqz p̄cia
tis. Illa aut bñ picta est. in q elucet diuine opa
tionis effigies. Illa aia bñ picta est in q ē splē
dor grē & paternē imago sube. fm hanc imagi
nē q refuget pictura p̄ciosa est. de pe. di. ij. illa.

Cū ipa g luce grē mittit a deo veritas dei fili'.

Secundūz p̄cipale. §. III

scz operositas q ab ea seqtur notat cū d. Ipa
me deduxerūt. ipa. s. gra & veritas. de vno ad ali
ud me duxerūt. Et q sint iste vie p qs gra ducit
oñdit p̄. dicens. Ibit de virtute in virtutē. i.
de ope vni' virtut' ad opus alteri' virtut'. Nō
eni docet semp se exercere in ope vni' vir. utis
Sed aliqui in ope fidei qñqz in ope sp̄i. qñqz i
ope charitat' & l de virtute infusa p grām q subi
to generat in virtutē acq̄sitas habituatā p con
suetudinē. Ez opibz eni frequēter multiplicat
castis & iustis & pstantibz p̄seuerādo efficiunt
casti. iusti. fortes & hmōi. Del de vna & eadem
virtute imp̄fecta. in virtutē p̄fectioz. Nemo
eni repente fit summus. sed a minimis quisqz
inclinat vt ad maiora pueniat. Gradus. n. esse
in virtutibz pulcre & diffuse oñdit Greg. de pe.
di. ij. dum sanctam ecclesiam. ibi vide.

Quartūz ad tertiu' §. III

p̄cipale qd est cōsecutio eterne felicitat' atqz
Addu. erūt. s. demū in mortē ad montē sanctū
tūū altissimū glevbi sunt plures mānsiones dif
ferentes. s. p̄mior. & lxx sunt tabernacula dei. in
qbus habitat in gra. Nā ait p̄. lxxij. Gratias
& glam dabit dñs. qz gra ducit ad glam. **P**ro
tandū aut q gra sumit multipliciter vt notat
Archi. post Alexā. sup. c. gra. i. q. i. Primo mō
dicit gra tonū dei increatū qd grat' dat nobis. i.
ipe sp̄s s. t̄is grat' dana. de q pōt intelligi illud
apli. Gra dei in me vacua nō nō fuit. Secūdo
dicitur gra tonūz in nob cōcreatū. i. q. i. sum' ad
imaginē dei. & hoc cōe oibz h̄ibz. de q pōt intel
ligi illud apli. gratia dei semp i me manet. Nō
eni pōt hoc tolli cū naturale sit. Tertio dicit gra
tonū infusum a deo. faciēs aiam deo gratā. & o
pera ei' meritoria. de q dicit ad Ro. vi. Gratia
dei vita eterna. s. habet. Quarto dicit gra prim' ef
fectus grē p̄dicte post lapsum. i. remissio pctōz
& sic sumit in principio eplaz pauli cū d. Gra
vobz par a deo p̄te rē dicit glo. i. remissio pctōz
& recōciliatio ad deū. Quito dicit gra primus ha
bit' virtutis. in q manifestatur gratia. i. fides. ad
Heb. xl. Optimū est gra stabilire cor. glo. i. vt
habeat fidē p̄fectā. Serto dicit gratia tonūz p̄o
gatiue grē seu dignitat'. vt sacer ordo. i. ad thi.
uñ. Noli negligere grāz q data est tibi p impo
sitionē manus p̄s byterū. Et de hac intelligit il
lud capi. i. q. i. gratia. Serto dicit gratia gratie
signū seu gratis data. vt p̄pheta. opatio mira
culozū & hmōi. de q. i. ad Corin. xij. Diuisiones
gratiarū sunt. idem vero dñs rē. Illa eni opera
sua signa q in tali sit gratia. non tñ sp̄posito
signo ponit res. Octauo dicit gra qd cūqz tonū
alteri cōcatū. nō tñ oibz. siue p̄pale vt diuine. si

Capitulū Secundum

ue spūale ut scia. Et de hac dicitur i. pe. nū. **U**nusquisque put accepit grām in alterutrum illā admistrātes ut boni dispensatores multiformis grē dei. **N**ono dicitur grā vita eterna. qz marie grati datur iuxta illud ioh. i. **D**e pleitudine ei' nos oēs accepim' grām p grā glo. i. grām gl'ificatiōis p grā sc'ificatiōis. 7 zach. nū. **F**req'bit grām grē. **D**ecio dicitur grā qdā virt' moral' q' a p'bis dicitur grātudo. s. de bñficijs recepti. ap'ls. ij. ad thes. ij. **I**n oibus grās agite. **U**ndecio dicitur grā leniuolētia alicui' ad alter. **S**ic dicitur in gen. xxxix. q' ioseph inuenit grām corā dño suo. 7 postea corā p'ncipe carceris. **A**d oia ista p' adaptari illud. ij. **C**or. vi. **D**ozta mur vos ne inuacū grās dei recipiat. **D**e noe etiā dicitur gen. vi. q' inuenit grās corā dño. i. leniuolētia. **D**e essentia gratie. **C**ap. scdm.

Gratia gratū faciēs

Gratia qdā q'litās seu habit' sup'natu'ral' infusa a deo i essentia aie ut i subiecto. sine merito creature. realit' differēs a virtutib' infusis. faciēs creaturā deo grātā. 7 opera ab ipā pcedētia vite eterne meritoria. **U**bi p'imo sciendū s'm. b. th. i. se. q. cr. ar. i. q' grā s'm eōdem modū loquēdi tripl' p'suevit accipi. **P**rimo mō p dilectiōe alic' sic p'sueuimus dicere. **I**ste miles h'z grām reg'. i. rex h'z eū grātū et a' mar. s'z q' dicitur gen. xxxix. q' dñs dedit grās ioseph in aspectu p'ncipis carceris. **S**ecō mō sumit' p' aliq' tōno grātū dato. sic p'sueuimus dicere. **E**go facio tibi talē grām ppter qd' dicitur Eccl. xxxix. **G**rās fideiussoris ne obliuiscar'. i. seruiniū fideiussoris. **T**ertio mō p recōpensatiōe bñficij grātū dat' n. s'm qd' dicim' grās agere 7 h're p bñficijs. ad qd' etiā ap'ls h'z r'at. ij. ad thes. ij. dices. **I**n oibus grās agite. **D**oz r'itū scdm dependz ex p'rio. **E**x amore. n. quē aliq's h'z ad aliū. 7 grātū h'z pueit q' dat sibi aliq'd bonū grātū. **E**x sc'do pcedit tertium. qz ex bñficijs grātū recepti p'surgit grāz actō. **Q**uantū ad duo vltia manifestū est q' grā p'it aliq'd in eo q' grām accipit p'rio. s. ipm bonū grātū datū. sc'do ipi' recognitiōez. **S**z qntū ad p'imum est d'ra int' grām dei 7 grās h'is. **P**ā qz bonū creature est ex volūitate diuina. iō ex dilectiōe dei quauult creature bonū. p'fluit aliq'd bonū in creaturā. **S**z volūtas h'is mouet ad amādū ex bono p'istente in reb'. **E**t inde ē q' dilectio h'is nō totaliter causat bonitātē rei. s' p'supponit eā in toto vel in pte. **P**ater igit' q' quālibet dei dilectiōe seq'itur aliquod bonū in creatura creatur' sed qnq' nō tñ dilectiōni eterne bonū coeternū sed s'm hui' boni differentiam differens.

Cōsideratur dilectio .§. I

dei ad creaturā duplex. **U**na qdē cōis s'm quaz diligit oia q' sūt ut dicitur sap. xi. spāl s'm quā trahit creaturā rōnalez sup' p'ditionē nase 7 p'icipati

onē diuini boni. **E**t s'm hanc dilectiōem dicitur t' ali quē dilige simplr. qz s'm hanc dilectiōez vult de' simplr create bonū eternū qd' ē ipē. sic igit' p' h' q' dicitur h'iem grās dei h're. significat quoddā sup'natu'rale a deo pueniēs i h'ie. **Q**uāz tñ grā dei dicit' ipā eterna dei dilectio. s' de grā habitu ali q' est in h'ie nūc est sermo. q' grā dicitur qz grātū dat' a deo sine meriti' recipiēti. **G**rā autē tertio mō accepta. s. p' recognitiōe bñficij est t' morālis. de qua supra in ti. de iusticia in ca. de gratia.

Q' aut grā sit que .§. II

da'z q'litās in aia oñdit' p' h' qd' dicit glo. sup' illud ps. liij. **E**xhilaret faciē in oleo. **G**rā ē nitōz aie sc'm dicitur amorē. **P**itor autē aie est qdā q'litās. sic pulcritudo corpis ē q'litās. **S**ed p' h' decla. dicit. b. **L**h. i. se. q. cr. ar. ij. q' ut dicit' est in eo q' dicitur grās h're. significat esse qdā effect' grātūte volūtat' dei. **E**x grātūte aut volūtatē dei hō iuuat' duplx. **U**no mō inqntū aia h'is a deo ad aliq'd agnoscēdū. volendū vel agendū illū. **E**t h' mō ipē grātūte effect' in h'ie. nō ē q' litās s'z qdā mot' aie a deo. **A**lio mō adiuuat' hō ex grātūte dei volūtatē. s'm q' aliq'd habituale bonū a deo aie infundit'. **E**t h' iō. qz nō ē ueniēns q' de' min' p'uideat h'is q's diligit ad super' naturale bonū. q's creatur' q's diligit ad naturale bonū p'sequēdū. **C**reatur' autē naturalib' sic p'uidit. ut nō solū moueat eas ad ac' n'atāles s'z et largiat' eis formas 7 virtutes q'dā n'atāles q' sūt p'icipia actū. ut s'm seipās inclinent' ad h'mōi mor' q' b' a deo mouent. sicut creaturis generales 7 faciles. s'm illud sapie. viij. **D**isponit oia suauiter. mltō igit' illis q's mouet ad confēquēdū bonū sup'natu'rale eternū infundit aliq's formas seu q'litates sup'natu'rales. s'm nō suauiter 7 p'mpre ab ipō moueant' ad bonū eternū p'sequēdū. **E**t sic bonū grē q'litās qdāz est. **A**git autē grā in aiaz p' modū cāe formalis. sic albedo facit albū. 7 iusticia iustū. **E**t s'm q' aia imp'fecte p'icipat diuinā bonitātē. ipā p'icipatio diuine bonitāt' q' est gratia imp'fectioni mō h'z esse i aia q's aia in seipā subsistat. **E**st tñ grā nobilior q's natura anie inqntū est exp'fio' vel p'icipatio diuine bonitāt'. nō autē qntuz ad modū essendi.

Q' grā differat a .§. III

virtutib' infusis. p'bat' p' h'. qz fides 7 spes p'nt h'ri sine grā. qd' eē nō poss'z si idē eēt cū ea. **E**t d' caritate dicit. b. **A**ug. q' grā p'ueit charitatē. **S**z si idē eēt cū ea. nō poss'et puenire. **P**ro cui' decla. dicit. b. **L**h. prima se. q. cr. ar. ij. q' quidā posu' erūt idē esse grām 7 virtutē s'm essentia. sed solū s'm rōem differre. qz grā dicitur s'm q' facit h'iez grātūte deo. vel qz grātū dat'. **D**icit autē dicit' s'm q' p'ficat h'iem ad bñ opandū. **E**t hoc videt' sensisse mag' in. ij. sen. **S**i q's recte p'fideret ratiōne

Titulus Nonus

Virtus hoc stare non potest, quia ut dicit philosophus in octavo philosophico. Virtus est dispositio perfecta. Dico autem perfectam quod est dispositio secundum naturam. Et quod patet quod virtus uniuscuiusque rei dicitur in ordine ad aliquam naturam persistentem. quoniam scilicet unumquodque sic est dispositum sicut congruit nature sue. Manifestum est autem quod virtutes acquisite per actum humanos sunt dispositiones quibus homo convenienter disponitur in ordine ad naturam quam est homo. Virtutes autem infuse disponunt hominem in alio modo et ad alios fines. Unde etiam oportet quod in ordine ad aliorum. hoc autem est in ordine ad naturam divinam participatam. secundum quod dicitur in prima epistola ad Thimotheum. Maxima et preciosa nobis promissa contulit, ut per nos efficiamur diuine nature participes. Et secundum acceptio nem huius nature dicuntur regenerari in filios dei. Sicut igitur lumen naturale rationis est aliquid prae virtutes acquisite, quae dicuntur in ordine ad ipsum lumen naturale, ita et ipsum lumen gratiae quod est participatio diuine nature, est aliquid praeter virtutes infusas quae a lumine illo derivant et ad illud ordinantur. Unde apostolus ad Ephesios. Eratis aliquando tenebrae, nunc autem lux in domino, ut filii lucis ambulate. Sicut enim virtutes acquisite perficiunt hominem ad ambulandum lumine naturali rationis congruenter, ita et virtutes infuse perficiunt hominem ad ambulandum convenienter lumine gratiae. Ex autem beatus Augustinus in libro de spiritu et littera nominat fidem per dilectionem operantem gratiam. hoc non est, quia gratia sit fides, sed actus fidei per dilectionem operantis est primus actus, per quem gratia gratum faciens manifestatur. Reducitur autem gratia ad primam speciem quantitate. Nec tamen est idem quod virtus, sed habitudo quaedam quae supponitur virtutibus infusis, sicut earum principium et radix.

Est autem ipsa gratia .§. III

Gratia in essentia anime sicut in subiecto non in potentia aliquid anime, quod patet, quia per gratiam regeneramur in filios dei. Sed generatio per se terminatur ad essentiam quam ad potentias. Pro cuius declaratione dicitur beatus Thomas prima secundae. quod si gratia esset idem quod virtus tunc operaretur ea ponere in potentia anime. Sed si differt realiter ut dictum est, tunc non potest esse in potentia, sed est in essentia. Sicut ergo gratia est primum virtute, ita oportet quod habeat suum subiectum per potentiam anime, scilicet sit in essentia anime. Sicut enim per potentiam intellectivam homo participat cognitionem divinam per virtutem fidei, et per potentiam voluntatis amorem divinum per virtutem caritatis, ita etiam per naturam anime participat secundum quandam similitudinem naturam divinam, per quandam regenerationem seu recreationem. Et sicut ab essentia anime effluunt ei potentiae, quae sunt principia operum, ita etiam a gratia ipsa effluunt virtutes in potentias anime, per quas potentiae moventur ad actus virtutum. Et secundum hoc gratia comparatur ad voluntatem ut movens ad motum. Et sic gratia est principium meritorum operum mediante virtutibus.

De divisione gratiae. Capi. tertium.

Quadruplex reperitur

Gratia dividitur in quatuor. Prima est in gratia gratum faciente et gratum datam. Secunda est in operante et cooperante. Tertia est in perveniente et subsequente. Quarta divisio gratiae datur in motu generis gratiae. Et prima est divisio realis. Pro cuius declaratione dicitur beatus Thomas prima secundae. quod cum gratia ad hoc ordinatur ut homo reducat in deum in ordine quodam, hoc quod quidam reducant in deum per alios, secundum hoc est duplex gratia. Una per quam ipse homo coniungitur deo, et sic est gratia gratum faciens. Alia per quam unus homo cooperatur alteri ut reducat in deum, hoc autem tunc vocatur gratia gratis data, quia super facultatem nature, et super meritum personae homini conceditur. Sed quia non datur ad hoc ut ipse iustificetur, sed potest ut ad iustificationem alterius cooperetur, id non vocatur gratum faciens. Et de hac apostolus in ad Corinthios. Unicus datur manifestatio spiritus ad utilitatem, scilicet aliorum. De prima autem dicitur ad ephesios. Gratificavit nos in dilecto filio suo. Ad hoc facit quod dicitur beatus Hieronymus super ezechiel, de perditione, potest discursus acutus mobilitas spiritus sic intelligi. In scripturis quippe cordibus iuxta quosdam virtutes semper manent. Iuxta quosdam recessus venit et venturus redit. In fide enim et spe atque caritate et aliis bonis sine quibus ad celestem patriam non potest pervenire, sicut est humilitas, castitas, iustitia atque misericordia perfectorum corda non deserit. In prophetia vero virtute doctrine facundia et miraculorum exhibitione electis aliquando adest, aliquando se subtrahit, hoc ille. Prima bona pertinet ad gratiam gratum facientem a qua fluunt. Secunda ad gratiam gratum datam, ut patet inferius.

Secunda divisio gratiae .§. I.

Est in operante et cooperante, quae trahitur ex beato Augustino dicens in libro de libero arbitrio et gratia, et ponitur in quodam sententia. Deus cooperando in nobis perficit, quod operando incipit, quia ipse ut velimur operatur incipiens, quod volentibus cooperatur perficiens. Operationes autem per quibus non movet ad bonum ad gratiam pertinet. Unde dividitur in operantem et cooperantem ipsa gratia. Pro cuius declaratione dicitur beatus Thomas prima secundae. Gratia ut dictum est super dupliciter potest intelligi. Uno modo per divino auxilio, quod nos movet ad bonum volendum et agendum. Alio modo per habituali dono nobis divinitus indito, utroque autem modo gratia convenienter dividitur in operantem et cooperantem. Operatio enim alius cuius effectus non attribuitur mobili sed moventi. In illo ergo effectu in quo solus mens nostra est motus et non movens operatio attribuitur, et secundum hoc dicitur gratia operans. In illo autem effectu in quo mens nostra et non movet et semovet, operatio non solum attribuitur deo sed et anime. Et secundum hoc dicitur gratia cooperans. Est autem in nobis duplex actus. Primus interior voluntatis. Et quantum ad istum actum voluntas se habet ut mota, ut autem ut movens, et praesertim cum incipit bonum vel voluntas quae prius malivolebat. Et idem secundum quod de

Capitulum Tertium

us mouet mentē ad hūc actū. dicitur grā opans. Alius actus est exterior. quā cū a voluntate impere. etiā dicitur est ut ad hūc actū opatio attribuat voluntati. Et quod ad hūc actū etiā deus nos adiuuat. et interius confirmatio voluntatē ut ad actū pueniat. et exterior facultatē opandi plendo respectu hūc actus dicitur grā coopans. Sic igitur si grā accipiat per gratuita dei motione. quā mouet nos ad bonū meritoriu. conueniēter etiā diuidit grā in operante et coopante. si autē accipiat grā per habitua hūc actus. sic duplex est grā effectus. sicut et cuiuslibet alterius forme. quā primus est esse. scilicet operatio. Sicut calor operatio est facere calidū. et exterior calefactio. sic grā hūc actus inuenit aiam sanā vel iustificat. siue gratū deo facit. dicitur grā operans. Inuenit vero est principiu operis meritorij quod etiā ex li. ar. pcedit. sic dicitur grā coopans. Est autē eadē grā opans et coopans. sed distinguitur per diuersos effectus. Et cū per grām iustificamur. deus nō sine nobis nos iustificat. quā per motum liberi arbitrij dū iustificamur. dei iusticie presentimus. Ille tū motus nō est gratie causa. sed effectus. Unde tota opatio pertinet ad gratiā.

Tertia diuisio grā .§.II.

tie est in puenientes et subsequētē. trahit hūc ex vobis ps. lviij. dicent. Misericordia ei. s. dei pueniet me. Et in alio ps. Misericordia ei subsequetur me. Hūc autē dei ex misericordia ei pcedit. Et idē conueniēter et ipsa grā diuidit in puenientē et subsequētē. Pro cuius declaratio. dicitur b. l. h. p. se. q. cri. ar. iij. q. sicut grā diuidit in operantē et coopantē per diuersos effectus. ita etiā in puenientē et subsequētē. Quālibet accipiat. Sicut autē quālibet effectus grāe gratū facient in nobis. Primus est ut aia sanet. s. a pctō. Secundus est ut bonū velit. Tertius ut bonū quod vult efficaciter operetur. Quartus ut hō pfeueret. Quintus ut ad glām pueniat. Et idē grā per quā causat in nobis primū effectū. dicitur grā pueniēs respectu scōbi effectus. Et per quā causat in nobis scōm effectum dicitur grā sequēs respectu primi effectus. Et sic vni effectus est posterior vni effectui et prior alij effectui. ita grā potest dici pueniēs et subsequēs per eundē effectū respectu diuersorū. Et hūc quod Augustinus dicit in li. de natā et grā. puenit ut sanem. subsequetur ut sanati vegetemur. puenit ut vocemur subsequetur ut glorificemur. Quāuis autē effectus grāe possint esse infiniti nūero. sicut sunt infiniti actus hūani. tū oēs reducunt ad aliq̄ determinatā in specie. Preterea omēs in hō conueniūt per vni alij pcedit. Ista etiā diuisio grāe in puenientē et subsequētē nō est diuisio per essentiaz eius. s. per effectus eius. De hac etiā Bre. sup exech. ait. Semel accepta virtus ad pueniētiā ducit. et vitro terra. s. cordis fructificat quā pueniente se grā. mens hōis spontanea ad fructū bonū

ni opis assurgit. de pe. di. q. dum sanctam.

De diuisiōe gratie .§.III

gratū date. quā diuidit in illa nouē. de quibus ait apłs i. ad Cor. xij. Diuisiōes grāe sunt. idē vero dñs illū dat per spūm sermo sapie. alij sermo scie s. eundē spūm. alij fides i eodē spū. alij grā sanitati. alij opatio virtutū. alij ppheta. alij discretio spūm. alij genera linguaz. alij interpretatio sermonū. Pro cuius declaratio. dicitur b. l. h. i. se. q. cri. ar. nū. q. gratia gratū data ordinat ad hō quod hō aliter cooperet ut reducat ad deū. Homo autē ad hō operari nō potest interius mouēdo. hoc enim solius dei est. Sed solū exterior dicitur vel suadēdo. Et idē gratia gratū data illa sub se continet quibus hō indiget ad hoc ut alterius instruat in rebus diuinis que sunt supra rōem. Ad hoc autē tria requirunt. Primo quod dicitur ut hō sit sortitus plenitudinē cognitionis diuinorū. ut ex hoc possit alios instruere. Secundo ut possit confirmare vel pbare quod dicit. Tertio ut ea quod cōcipit possit conueniēter auditoribus pferre. Quāntū igitur ad primū tria sunt necessaria sicut etiā apparet in magisterio hūano. Primo quidē oportet quod ille quod dicit instruere aliquē in aliq̄ scientia. ut principia illi scie sint ei certissima. Et quāntū ad hō ponit fides. quā est certitudo de inuisibilibus rebus. quā supponunt ut principia in catholica doctrina. Secundo oportet quod doctor se habeat recte circa conclusiōes principalis scie. Et sic ponit sermo sapie. quā est cognitio diuinorū. Tertio oportet ut abūdet exemplis et cognitiōe effectū. pqs inter dū oportet manifestare cas. Et quāntū ad hoc ponit sermo scie. quā est rexp hūanaz cognitio. quā inuisibilia dei per ea quā facta sunt intellecta dei aspiciunt. Quāntū ad scōm confirmatio eorū quā subdunt rationi est per augmēta. In his autē quā sunt supra rōem diuinitus reuelata. confirmatio est per ea quā sunt diuinitus virtutū. Et hoc dupl. Vno modo ut doctor sacre doctrine faciat. quā solus deus facere potest in operibus miraculosis. siue sint ad salutem corporis. et quāntū ad hoc ponit grā sanitati. siue ordinentur ad solā diuine prāt. manifestatiōes. sic quod sol stet. aut tenebrescat. aut quod mare diuidat et hō. et quāntū ad hō potest opatio virtutū. Secundo ut possit manifestare ea quā soli dei est scire. et hoc sunt origentia futura. et quāntū ad hō potest ppheta. Et etiā occulta cordiū. et quāntū ad hō potest discretio spūm. Quāntū ad tertiu. facultas pnuiciandi per attendit quāntū ad idioma in quod quis potest intelligi loquendo. et per hō ponunt genera linguaz. Vel quāntū ad sensus eorū quā pferunt. et quāntū ad hoc ponit interpretatio sermonū. Et sciendū quod quāuis oia beneficia nobis collata a deo possint dici grāe. nō tū dicitur proprie gratie gratū date. ut quod piscator abūdet sermone scie. et sic de alijs. Fides etiā quā hic ponit inter has grās nō est virtus illa theologica quā iustificat hō. s. importat ista quādam eminentē cer-

Titulus Bonus

ritudinē fidei. ex q̄ hō fit idoneus ad instruē
dū alios i his q̄ sunt fidei. Quāuis autē grā sa-
nitati p̄tineat ad opationē virtutū. i. miracloz
distinguit tñ ab ea ⁊ ponit specialē grā. qz h̄z spe-
cialē rōem inducēdi ad fidē. qz magis reddidit q̄s
p̄mptus ad fidē recipiendā p̄ beneficiū corp̄alē
sanitatē. q̄s p̄ opationē virtutū. Sicut loq̄ varijs
linguis ⁊ interpretari s̄mōes. q̄uis videant p̄ti-
nere ad sermonē scie vel sapie. h̄nt tñ speciales
rōes mouēdi ad fides. ⁊ iō ponunt distincte ab
illis. Sapientia autē ⁊ scia h̄ nō cōputat̄ inter grās
grat̄ dadas. s̄m q̄ enūerant̄ inter tona spūs̄ scri-
ptur. i. mens ē bene ⁊ p̄mptē mobilis a spūs̄ sc̄to
ad ea q̄ sūt sapie ⁊ scie. Sic enī sunt tona spūs̄
sancti. sed s̄m q̄ importat̄ quādam abundātiā
scientie ⁊ sapie. vt homo possit nō solū in seipso
recte s̄ape de d̄inis. sed etiā vt possit alios instrue-
re ⁊ tradicētes reuincere sic ponunt̄ inter gra-
tias grat̄ dadas sermo sapientie ⁊ scientie.

Cōparādo autē ad .§. III

in uicē grās grat̄ dadas ad grām gratū facientē
nobiliōz ⁊ p̄fectior est grā gratū faciens. Vnde
ap̄ls. i. ad Cor. xij. enumerat̄ grat̄s grat̄ dat̄
subdit. Adhuc excellentiorē vobis viā demon-
stro. Loquēs de charitate q̄ p̄cedit a grā gratū
faciente. ⁊ sic p̄bat. b. I. h̄. in. i. se. q. cxi. ar. v.
Quaquez virtus tanto excellentior est q̄nto ad
aliū bonū ordinat̄. Semp̄ autē finis prior est
his q̄ sunt ad finē. Gratia autē gratū faciens or-
dinat̄ h̄iem immediate ad diuisionē vltimi
finis seu cōsecutionē. Gratie autē grat̄ date or-
dinant̄ h̄iem ad quādam preparatoria finis vltimi
sicut p̄ p̄phetiā ⁊ miracula ⁊ alia h̄. h̄ies indu-
cunt̄ ad h̄ q̄ vltio fini diungant̄. Et iō multo est
excellētiōz grā gratū faciens. q̄s gratis data
Si p̄ grām grat̄ datā. puta p̄phetando. miracula
faciēdo. possit h̄ agere i altero. vt tal̄ grās gratū
facientē p̄sequer̄. nūc eēt excellentior grā grat̄ da-
ta. Sicut excellentior ē claritas solis illuminantis
q̄s corp̄is illuminati. S̄z p̄ grām grat̄ datā hō non
pōt causare in alio diuisionē ei⁹ ad deū. quā ip̄e
habet p̄ grām gratū facientē sed causat̄ quāsdā di-
sp̄sitiones ad h̄. Et grē grat̄ date sūt cōmu-
nes bonis ⁊ malis. qd̄ deus p̄misit s̄m. b. aug.
ne nimis appeterēt. ⁊ i eis p̄fectio h̄is extima-
ret. ⁊ nō eas h̄ndo hō in se multū deiceret. Fa-
ciūt. n. h̄ntez ea multū esse in opinioē h̄im et
h̄oze. ⁊ ab ip̄secq̄ appetunt̄. S̄z grā gratū facies
est solū in bonis ⁊ p̄ducēs ad gl̄az. ⁊ iō p̄ oibz re-
bus magis appetēda carpendēda ⁊ carpiēdave
tonū optiuz. Et ad h̄ fac qd̄ ait aug. i. q. i. Mul-
te sūt opationes spūs̄ sc̄ti q̄s ap̄ls cū quodāz loco
cōmemorasset ita p̄clusit. Hec oia opat̄ vnus
atq̄ idē spūs̄. diuidēs singul̄ purvult. Cum ḡ
aliud sit factm̄ qd̄ h̄re symon mag⁹ periuit. Ali-
ud p̄phetia q̄ etiā in mal̄ h̄ibz fieri solet vt in

faul. Aliud opatio spūs̄ sancti quā nisi boni h̄re
nō p̄nt. i. charitas. nec q̄libet heretici ⁊ scismatici
ci accipiant. charitas q̄ operit multitudinē pec-
catorū. tonū est catholice vnitatē ⁊ pacis. nec ei⁹
in oibus. qz nec eius sunt om̄es. h̄c ille. Char-
tas autē sicut ⁊ oēs alie virtutes fluūt a grā. sicut
radij a sole. Vñ et d̄r Eccl. c. xl. Gratia dei sicut
paradysus b̄ndictiois. Sicut enī in paradysō
terrestri erant multe arbores fructuose. p̄ducē-
tes suauissimos fruct⁹ ⁊ i medio lignū vite. ita
grā gratū facies p̄rinet seu p̄ducit oēs virtutes.
ex quibus p̄cedūt fruct⁹ suauissimi bonoz opati
⁊ vt principalior immediate virtus charitatē.

De causis gratie. Capitulum quartū.

Causatur autē gratia

solū a deo principaliter. Ad quā req̄-
rit̄ preparatio ex pte hois. q̄ tñ prepara-
ratio nō necessitat̄ deū ad dandū eam. Est autē
maior in vno q̄s in alio. Nec tñ sciri pōt p̄ recti-
tudinē si habet. Prīmū ostēdit̄ ex aucte ps̄. dice-
ris. Gratia ⁊ gl̄am dabit d̄ns. Hoc autē sic p̄bat
I. h̄. i. se. q. cxij. ar. i. Nulla res agere pōt ultra
suā speciē. qz semp̄ optet q̄ cā sit prior effectu.
Donū autē grē excedit oēs facultatē nature cre-
ate. cū nihil aliud sit q̄s p̄cipario diuine natē
q̄ excedit oēm aliā naturāz. Et iō impossibile ē
q̄ aliq̄ creatura causet grām. Sed necesse est q̄
solus de⁹ deificet cōdicando s̄fortiuz diuine natu-
re. p̄ quā dei similitudinē p̄cipationē habeat.
Sicut est impossibile q̄ aliq̄d igneat nisi solus
ignis. Et autē d̄r. i. Joā. i. Grā et veritas p̄ iesuz
christū facta est. verū est p̄cipalit̄. tñ virtute sue
diuinitatē nō ab h̄ianitate. Nā cum h̄ianitas
s̄m dam̄. sit quoddā organū deitatē. sicut instru-
mentū nō agit actioē p̄pria. s̄ virtute p̄cipalit̄
agētis. Sic h̄ianitas christi nō causat̄ i nobis
principaliter grās sed virtute deitatē adiuncte. ex
q̄ actioes h̄ianitatē christi sunt nobis salutare
Sicut etiā p̄ facta noue legi q̄ veniunt̄ a christo
causat̄ in nob̄ grā instrumentaliter. principaliter
autē p̄ virtutē spūs̄ sc̄ti. Quatez dicant̄ angeli
purgare. illuminare ⁊ p̄ficere anglos inferiores
⁊ etiā hoies s̄m Dyoniū. hoc nō est intelligen-
dū q̄ faciant iustificādo grām. qz hoc (vt dictū
est) solius dei est. sed est h̄ p̄ modū cuiusdā in-
structionis. Vñ ⁊ ip̄e Dyoni. dicit q̄ ista purgati-
o. illuminatio ⁊ perfectio. non est aliud q̄s di-
uine scientie assumptio. ⁊ est vna opatio reali-
ter. Sed triplex ponitur p̄pter diuersos respect⁹
Purgatio q̄dez dicit̄ inq̄ntuz tollitur vt scien-
tia. Illuminatio inq̄ntuz cōfortat ⁊ roborat in-
tellectū illuminati. sicut calidū appropinquās
ad ignē cōfortat ⁊ auget in ea calor. Perfectio
vero inq̄ntū h̄etur noticia de eo qd̄ p̄ri nō habe-
bat. sicut in illuminatiōe aeris inq̄ntū remouē-
tur tenebre. pōt dici purgatio. inq̄ntuz recipit̄

Capitulum Quartum

lumen in aere illuminatio in quantum aliqd coloratus
terminis ab hinc perfectio. In mane dante sine di
scrimine vel serus vel etiam gomoz singuli equal
liter collegerit. **¶** Non apparet christi indulgentiaz
et celestem gram postmodum securam. equaliter oib
bus diuidi sine serus varietate. sine annoz di
scrimine. sine acceptatione persone. sup omez dei
plum spialis gre munus infundi. s. a deo. huc
Lyprianus. de se. di. uij. nec queq. Idez in di
cto ca. Si dies oibus equaliter nascitur. et si sol su
per omez pariter equaliter luce diffundit. quanto mag
sol christus et dies verus in ecclesia sua lumen
vite eterne pari equalitate largitur. huc ille **¶** Sed
videtur intelligendum ex parte se preparanti
um. et facientium equalen preparationem.

Quantum ad secundum .§. I

scz de preparatione ad gram q requiritur patet ex
eo qd dicitur Almos. n.ij. Preparare in occursum
tui israel. Et. i. Reg. vij. Preparare corda ve
stra dno. Pro cuius declaratione dicit. b. l. v. pri
ma se. q. cr. q. vt dictum est supra. Gratia dupli
citer accipit. Vno mo p habituali bono. Alio
modo p auxilio dei mouentis animam ad bonum.
Primo mo accipiendo perigitur ad gram aliq
gratie preparatio. qz nulla forma pot esse nisi in
materia disposita. Sed scdo mo accipiendo gra
tiam. s. p auxilio dei mouentis animam ad bo
num. sic nulla preparatio requiritur ex parte
hominis. quasi pueniens diuinu auxiliu. sed pot
us quicunq preparatio in homine esse pot. est ex
auxilio dei mouentis animam ad bonu. Et fm hoc
ipse boni mori libi arbitrii q mediate qd preparat
ad gratie bonu suscipiendum est actus liberi arbi
trii moti a deo. Et quantum ad hoc dicitur h. se ppa
rate. fm illud Prover. xvi. Domus est preparare
animu. Et est a deo principi mouente liberi ar
bitrii. Et fm h dicitur a deo voluntas huius prepa
rati. et gressus huius dirigi. **¶** Sciendum etiaz q du
plex est preparatio huius ad gram. Vna est q est si
mul cu gratie infusione. Et tal preparatio e me
ritoza. no quide gre q iam habet. sed gre q non
dum habet. i. augmentatiouis eius. Est alia prepa
ratio q est gre grati facientis. q tunc est a deo mouen
te. sed no sufficit ad meritum hominis nodu p gra
tiam iustificati. qz nullu meritum pot esse nisi
ex gratia. Item ista preparatio ad bonu gre reci
piendum nodum habite. contingit dupli. Lum. n.
vt dictum est fit a deo pueniente et mouente volunta
tem huius ad bonu. Quis verus mouet huiem ad
bonu. no tamen perfectu. et talis preparatio precedit
gram grati facientem etia tpe. Sicut mouet fre
quenter pmanetes in peccato. ad faciendum ele
mosynas. ieiunia. ordes et. Sicut mouit. b.
Aug. ante uerfationem ad audientis pdicatio
nes ambrosij. exhortationes simplician. exple
antiphon. Et dicit de pe. di. v. admonem. De

perseuerante in odio vel alio crimine quicquid bo
ni poterit qd faciat. s. elemosynas. ieiunia. ordes
et hmoi. vt de eius cor illustret. s. p gram grati
facientem. Quis vero de statim mouet huiem ad
perfectu bonu. et subito ho accipit gram. vn dicit
Eccl. xi. Facile est in oculis dei subito honesta
te pauperem. Et Jo. vi. Omnis q audit a pre et
didicit venit ad me. Sicut accidit in saulo. qui
cu actu psequeretur ecclesiam et iter ageret ad capien
du christianos. subito luce circumsultus recepit
gram. Actu. ix. Cu g a deo fit ista preparatio. no
refert q fuit statim vel paulatim. Agens. n. in
finite virtutis de. sic n erigit materia vel disposi
tionem materie. q si pposita ex alterius cause
actione. ita no eger tpe. sed in subito pot mate
ria disponere et forma introducere. et etia prius
tpe disponere materia paulatim. et postea forma
inducere. sic in sanitate contingit q aliqui paulatim
introducitur. aliqui i subito i sanatione miraculosa.

Quantum ad tertium .§. II

scz q preparatio huius ad gram. non necessitat ad
gram. p. hoc ex eo q ho copat ad deum. sicut lu
tu ad figulu. fm illud Dicit. xvij. Sicut lutus
in manu figuli. ita et vos i manu mea ait dñs
Lutu autem no accipit ex necessitate formaz a fi
gulo. quantum tunc sit figuratu. Pro cuius declaratio
ne dicit. b. l. v. pri se. q. cr. art. iij. q preparatio
huius ad gram est a deo sicut a mouente. et a libero
arbitrio sicut moto. Pot igit gre consideratio du
pliciter accipi. Vno mo put e a libero arbitrio.
et fm h nullam necessitatem hz ad gre psecutionez
qz tonu gre excedit oem preparationem virtutis hu
mane. Alio mo pot considerari fm q est a deo
mouente. et tunc habet necessitatem ad id ad qd or
dinatur. non quidem necessitatem coactionis.
sed infallibilitatis. quia intetio dei deficere no
potest. fm q dicit. b. Augu. de predestinatione
sanctoru q per beneficia dei liberant certissime
quicunq liberant. Vnde si ex intetione dei mo
nentis est. q homo cuius cor mouet gratia co
sequatur. infallibiliter illam consequitur. fm il
lud Ioan. vi. Omnis qui audit a patre et didi
cit venit ad me. Sed autem dicit glo. ad Ro. v.
Deus recipit eum qui confugit ad se. aliter es
set in eo iniquitas. intelligitur de illo qui cofu
git ad eum per actum liberi arbitrii. iam p gra
tiam informati. quem si non reciperet. esset co
tra iusticiam qua ipse statuit. Et sciendum q de
fectus gratie prima causa est ex nobis Sed col
lationis prima causa est ex deo. fm illud Osee
xij. Perditio tua israel tantu ex te. ex me auxi
lium tuum.

Quantum ad quartum .§. III.

tunc. s. q no fit in oibo equaliter gra. manifestat ex
hoc qd dicit aplos ad ephe. n.ij. Vnicuique vestru

Titulus Nonus

datur gratia secundum mensuram donationis christi. Sed quod mensurat. non equaliter datur. Et sic sic declaratur. b. l. v. prima se. q. cxij. ar. n. dicitur duplicem habitudinem habere potest. Unum ex parte finis vel obiecti. secundum quod dicitur una virtus nobilior altera. quod ad maius bonum ordinatur. Alio modo ex parte subiecti. quod maius vel minus participat habitum inherens. Secundum ergo primam habitudinem gratia non potest esse maior et minor. quod gratia secundum sui rationem coniungit bonum summo bono quod est deus. Sed ex parte subiecti potest suscipere magis et minus. scilicet minus vel perfectius illustratur a lumine gratie unus quam alius. Cuius diuersitatis ratio est ex aliquo parte preparandi se ad gratiam. Qui enim se magis ad gratiam preparat plenior gratiam recipit. Sed ex hac parte non potest accipi prima ratio diuersitatis huius. quod preparatio non est hominis nisi in quantum liberum arbitrium eius preparatur a deo. Unde prima causa huius diuersitatis est ex parte dei. quod diuersimode sue gratie dona dispensat. ad hoc quod ex diuersis gradibus gratie pulchritudo ecclesie consurgat et perfectio. Sicut etiam et diuersos gradus rerum in se habuit ut esset perfectum vniuersum. Unde apostolus ad Ephesios. n. enumerat pluribus gradibus subdit. ad consummationem sanctorum edificationem corporis christi. Quod autem dicitur sap. vi. Equaliter ipsi est cura de omnibus. non intelligitur quod de dona gratie equaliter. sicut nec nature gradus. sed quod unico actu et simplici maiora et minora dispensat. Cyprianus de se. di. n. sic ait. Plane eadem gratia spiritualis. quae a baptismo equaliter a credentibus sumitur. in conversatione atque actu nostro postmodum vel minuit vel augetur. ut in euangelio dominico. Quae semen equaliter seminat. sed per varietate terre. aliud absument. id est. deperditur. aliud in multiformem copiam vel. xxx. vel. xl. vel centesimum fructum exuberat cumulat. hinc ille. Sed quod dicit equaliter dari gratia intelligitur in puulo. v. secundum communem legem. Secus per privilegium. ut Nicolao et al. In adultis autem quo ad facientes equalem preparationem. Et quod gratiam dicit minui. intelligitur quo ad feruorem. Nam quod ad habitum non minuit per mortale. sed corrumpitur.

Quantum ad quintum §. III

scilicet quod non sciri possit certitudinaliter si homo habet gratiam. Probat per hoc quod scribitur Eccles. ix. Nemo scit an odio vel amore sit dignus. sed gratia dei est quae facit bonum dignum amore dei. §. r. Pro huius declaratione sciendum quod triplex potest aliquid cognosci. Uno modo per reuelationes. Et sic modo potest quis scire se habere gratiam. Reuelauit sibi deus aliquando ex speciali privilegio aliquo ut securitatis gaudium in hac vita in eis incipiat. et confidentius et forius magnifica opera persequantur. et malavite peccatis sustineant. Sicut paulo dicitur est. ij. Cor. xij. Sufficit tibi gratia mea. Et abrae fuit dicitur. Nunc cogno-

ui quod timeas deum. Gen. xxij. id est cognoscere te feci. Et loquitur de timore casto. quod non est sine gratia. Secundo modo potest aliquid per seipsum et certitudinaliter cognosci. Et sic nullus potest scire se habere gratiam. Et ratio est. quod certitudo non potest haberi de aliquo nisi possit diiudicari per proprium principium. Sic. n. certitudo habet de conclusionibus demonstratis. per inde monstrabilia vniuersalia principia. Nullus autem potest scire se habere scientiam alicuius conclusionis. si principium ignoraret. Principium autem gratie et obiectum eius est ipse deus. quod propter sui excellentiam est nobis ignotus. secundum illud Job. ix. Si uenerit ad me non uidebo eum. si autem abierit non intelligam. Et ideo homo non potest per certitudinem diiudicare si habet gratiam. secundum illud. i. Cor. n. Sed nec me ipse iudico. qui autem iudicat me deus est. Tertio modo cognoscitur aliquid coniecturaliter et per aliquo signa. Et sic modo potest aliquid cognoscere se habere gratiam in quantum. scilicet. precipit se delectari et temerere res mundanas. et in quantum non est conscius alicuius peccati mortalis. secundum quem modum potest intelligi illud Apoc. iij. Vincenti dabo manna absconditum. quod nemo nouit nisi qui accipit. quod ille qui accipit. per quendam experientiam dulcedinis nouit. quam non experit qui non accipit. Ista tamen cognitio imperfecta est. Unde et apostolus. i. Cor. n. postquam dixit. Nihil mihi conscius sum subdit. Sed non in se iustificatus sum. quod ut dicitur in ps. xvij. Delicta quae intelligit ab oculis meis munda me domine. lxx. b. l. v. Tres quod actus virtutum infusarum quae procedunt a gratia. sunt oino filia actibus precedentibus a virtutibus acquisitis. ideo quis uideat quod se facere opera iusticie. misericordie. charitatis. penitentie. non potest scire per certitudinem si tales actus procedunt a virtutibus infusis vel acquisitis. Unde nec ex hoc quod habeat gratiam cognoscere potest.

De necessitate gratie.

Capitulum quintum.

Gratia dei adeo est

hominini necessaria quod sine ea non potest dei precepta seruare. nec vitam eternam mereri. nec resurgere a peccato nec abstinere a peccato. Sed nec potest per se preparare se ad gratiam. Nec postquam ea persecutus est. potest bonum facere. et vitam per seipsum sine auxilio gratie. nec perseuerare. Potest tamen sine gratia cognoscere veritatem multarum rerum. et facere aliquid bona naturalia. et diligere deum super omnia. Quantum ergo ad primum. scilicet quod sine gratia gratiam facere. non potest homo omnia dei precepta implere. Probat per b. Augustinum. qui dicit. Credere. scilicet quod possit quis mandata dei sine gratia implere. pertinet ad heresim pelagianorum. unde de conse. di. n. dicitur. Placuit ut quicumque dixerit ideo nobis gratiam iustificationis dari. ut quod iubemur per liberum facere arbitrium. factilius possumus implere per gratiam. tanquam et si gratia non daretur. non quod est facile. sed tamen possumus et sine illa implere mandata diuina. anathema sit pro

Capitulum Quintum

cu^m declaratioe dicit. b. tho. p^ria se. q. cir. ar. n^o.
q^{uod} implere mandata leg^{is} coringit dupl^r. P^rimo
m^o inq^untuz ad subaz op^{er}is. vt. s. h^o op^{er}et iusta
fortia i alia virtutu op^{er}a. Et s^{ed} m^o in statu na-
ture integre potuit oia mandata leg^{is} implere.
Alioq^uo n^o potuiss^{et} in statu illo n^o peccare. cu^m
n^o sit aliud pctm^{us} q^{uam} trasgredi leg^{em} dei. S^{ed} i sta-
tu nature corrupte n^o pot^{est} implere oia m^{and}ata
sine gra^{tia} sanante. Q^{uod} aut^{em} ait apl^{us} ad Ro. ij. ca.
Bentes que leg^{em} n^o h^{ab}ent. cu^m naturaliter q^{uod} leg^{is}
sunt impl^{er}et. ip^si s^{unt} sibi lex. intellig^{er}ed^{um} est s^{ec}und^{um} b.
Aug. Bentes leg^{em} impl^{er}e p^{er} natura^m ad vita^m. s. et
reformat^{am} gra^{tia}. Alio m^o p^{oss}unt impl^{er}e m^{and}ata le-
gis n^o solu^m q^untu^m ad subaz op^{er}is s^{ed} eti^{am} q^untu^m ad
modu^m ag^{er}edi. vt. s. ex charitate faci^{at}. Et sic nec
in statu nature integre. nec in statu nature cor-
rupte pot^{est} h^o implere absq^{ue} gra^{tia} m^{and}ata dei. Q^{uod} n^o
b. Aug. in li. de correctioe i gra^{tia} cu^m dixisset q^{uod} si
ne gra^{tia} prozulus bonu^m h^{ab}es faci^{at}. subdit. n^o so-
lu^m vt mistrante ip^sa q^{uod} faciend^{um} est sci^{at}. veruz
eti^{am} vt p^{er}stante ip^sa faci^{at} cu^m dilectione q^{uod} sci^{at}
Indigent in sup^{er} in vtroq^{ue} statu auxilio dei mo-
uens ad m^{and}ata impl^{er}eda. Nec est vtra q^{uod}. b.
Hier. dicit. Maldic^{us} ois q^{uod} dicit de^{um} aliq^{uod} im-
possibile p^{er}cepisse. S^{ed} impossibile videt^{ur} q^{uod} p^{er} se
h^o facere n^o pot^{est}. vt m^{and}ata seruare. Na^m id q^{uod}
possumus cu^m auxilio diuino. n^o est nob^{is} oino im-
possibile. s^{ec}und^{um} illud phi. in ij. et hi. Q^{uod} p^{er} aicos
possum^{us}. aliq^uliter p^{er} nos possumus. vⁿ i. b. Die-
ro. ibi subdit. Sic fatemur lib^{er}e esse arbitriu^m
nim^{is} vt dicam^{us} sp^{iritu} nos diuino auxilio indigere.

Quatuor ad secundum .§. I

punctu^m. s. q^{uod} sine gra^{tia} n^o possumus vita^m eternaz
mereri. dicit apl^{us} ad Ro. vi. Gra^{tia} dei vita eter-
na. Q^{uod} i^o dicit s^{ec}und^{um} glo. ibi. vt intelligam^{us} deuz
ad vita^m eternaz p^{er} sua miseratioe p^{er}ducere. Sic g^o
exponit vita eterna nob^{is} dat^{ur} gra^{tia} dei. i. suo mu-
nere. Q^{uod} i^o est s^{ec}und^{um} tho. i. se. q. cir. ar. v. Quia
act^{us} p^{er}ducetes ad fin^{em}. oportet fini e^{ss}e p^{ro}portiona-
tos. Nullus aut^{em} act^{us} excedit p^{ro}portioe p^rincipij
actus sui. Et i^o videm^{us} in naturalib^{us} q^{uod} nulla
res p^{er}ficere p^{ot} effect^{us} p^{er} sua op^{er}atione. q^{uod} excedat
virtute actua^m. S^{ed} solu^m pot^{est} p^{er}ducere p^{er} op^{er}atione
sua effect^{us} sue virtuti p^{ro}portioat^{us}. Vita aut^{em}
eterna est excedens p^{ro}portioe humane nature. Et
i^o h^o p^{er} sua naturalia n^o pot^{est} p^{er}ducere op^{er}a me-
ritoria p^{ro}portioata vite eterne. s^{ed} ad s^{ed} erigitur
altior v^{irtu}tu q^{uod} est v^{irtu}tu gra^{tia}. Et i^o sine ea h^o n^o pot^{est}
mereri vita^m eternaz. s^{ed} pot^{est} facere op^{er}a p^{er}ducencia
ad aliq^{uod} bonu^m conaturali homi. sicut laborare i
agro. comedere. bilere. h^{ab}ere amicu^m et h^{ab}ere. vt dicit
b. aug. Q^{uod} aut^{em} d^{omi}n^{us} dicit Matt. xix. Si vis ad
vita^m ingredi sua m^{and}ata. intellig^{er}ed^{um} est volunta-
te sua facere op^{er}a meritoria. ita t^um q^{uod} ip^sa volun-
tas p^{er} p^{re}parat ad s^{ed} p^{er} gra^{tia}. vt dicit. b. aug. Ite
s^{ed} obijciat q^{uod} vita eterna est vltim^{us} finis h^{ab}is s^{ed}

quibet res natural^{is} per sua naturalia p^{ot} esse q^{uod} fi-
ne sui. g^o multo mag^{is}. h^o qui h^{ab}et altiora natura-
lia. q^{uod} per se posse p^{er}sequi fine sui. s. vita^m eternam.
Na^m. q^{uod} s^{ed} est v^{irtu}tu de fine conaturali rei. S^{ed} n^o n^o n^o
humana ex s^{ed} q^{uod} est nobilioz. p^{ot} ad altiore fine pro-
duci q^{uod} natural^{is} sibi cui^{us} est vita eterna. S^{ed} indi-
get altiori auxilio q^{uod} v^{irtu}tu natural^{is} sua sit. s. auxi-
lio gratie.

Quatuor ad tertium .§. II

q^{uod} n^o p^{ot} q^{uod} res resurgere a pct^o sine auxilio gra^{tia}. p^{er}
bas sic p. b. tho. i. se. q. cir. ar. vj. Pctm^{us} transit
actu. s^{ed} remanet reatu. i^o n^o est id^{em} resurgere
a pct^o. q^{uod} cessare ab actu pcti. s^{ed} resurg^{er}e a pct^o est
repari h^{ab}it^{us} ab h^{ab}is q^{uod} peccado amiserat. Incur-
rit aut^{em} h^o triplex detrim^{er}tu peccado. s. maculaz
corruptione natural^{is} boni. i. reatu pene. Q^{uod} Jacu-
lam q^{uod}des inq^untu^m priuat^{ur} q^{uod} de core gra^{tia} ex defor-
mitate pcti. Bonu^m aut^{em} nature corrupit. inq^untu^m
natura h^{ab}is deordinat^{ur} volutate h^{ab}is n^o subie-
cta deo. s. n. ordie sublato p^{er}sequ^{er}e est vt tota na-
tura h^{ab}is peccant^{ur} inordinata remaneat. Reatus
pene est. q^{uod} peccado mortaliter meret^{ur} d^{omi}n^{us} i^odes
eterna. Manifestu^m est aut^{em} q^{uod} de singul^{is} h^{ab}it^{us} trinu^m
n^o reparat nisi p^{er} de^{um} Q^{uod} n. de cor gra^{tia} pueniat
ex illustratioe diuini lumis. n^o pot^{est} tal^{is} de cor in-
aia repari. nisi deo tenuo illustrate. Q^{uod} n^o requir^{it}
habitua^m tonu^m q^{uod} est gra^{tia} lum^{is}. S^{ed} i^o ordo na-
ture repari n^o p^{ot}. vt. s. volutas h^{ab}is subijciatur
deo. nisi deo volutate h^{ab}is ad se trahente. S^{ed} i^o
i reatus pene eterne remitti n^o pot^{est} nisi a deo i
que est offensa comissa. i. q^{uod} est h^{ab}it^{us} iuder. Et
i^o requir^{it} aux^{ilium} gra^{tia}. i. inq^untu^m ad habitua^m tonu^m
nu^m. i. q^{uod}ntu^m ad interior^{em} dei motione. Q^{uod} aut^{em} d^{omi}n^{us}
Eph. v. Exurge a mortuis i illuminabit te chri-
stus. n^o sic est intelligend^{um} q^{uod} tota exurrectio p^{er}
cedat illuminatione gratie. sed q^{uod} cu^m homo p^{er}
liberum arbitriu^m a deo motuz surgere conat^{ur}
a peccato. recipit lum^{is} gratie iustificantis.

Quatuor ad quatuor .§. III

tu^m. s. q^{uod} sine gra^{tia} n^o pot^{est} h^o a peccato abstinere.
Hoc sic declarat. b. tho. i. se. q. cir. ar. vij. De ho-
mie possum^{us} loq^u dupl^r. Aut s^{ec}und^{um} statu nature in-
tegre. aut s^{ec}und^{um} statu nature corrupte. Et s^{ec}und^{um} sta-
tu nature integre potest h^o sine vno gra^{tia} hitua-
li n^o peccare. nec mortaliter nec v^{ic}ialiter. s^{ed} pec-
care non est aliud q^{uod} recede^{re} ab eo q^{uod} est s^{ec}und^{um} na-
tura q^{uod} vitare h^o poterat i statu nature integre. n^o
t^um s^{ed} poterat sine auxilio dei in bono p^{er}seruantis
q^{uod} subtracto ip^sa eti^{am} natura in nihilu^m decideret
S^{ed} i statu nature corrupte indiget h^o gra^{tia} hitu-
ali. natura sanante ad hoc q^{uod} oino a pct^o absti-
neat. Nec sanatio prio fit in p^{er}nit^{ia} vita. s^{ec}und^{um} men-
tez appetitu carnali nond^{um} totaliter repato. vⁿ
apl^{us} in p^{er}sona h^{ab}is repati dicit Ro. vij. Ipe me-
te serui^o legi dei. carne aut^{em} legi pcti. In q^{uod}des

Titulus Nonus

statu pot homo abstinere a pctō mortali qd est in rōe. Nō aut pt abstinē ab oi pctō veniali, ppter corruptionē inferiori appetitū sensualitāt. Cuius motus singulos rōe reprimē pot, et hō habet rōem pcti et voluntariū. Nō aut oēs, qz dū vni resistere nitit, forassis ali' insurgit. Et qz rō non pot semp pugnare esse ad hō. motus vitādos. Sic igit ante qz rō hōis in q est pctm mortale reperit p grām iustificante, pot singla pctā mortali vitare, et fm aliqd tps, qz nō est necesse qz continuo peccet in actu. S; qz diu maneat absq pctō mortali esse nō pot. **Dr. n. dic. Bre. sup. ezech. Peccati qd p pniaz diluit, mor suo pondere ad aliud trahit.** Et hō rō est, qz sic rōi subdit inferior appetitū, ita etiā rō d; subdi deo, et in ipso consistit re finē sue voluntāt. Per finē aut opozt qz regulent oēs actus hūani, sicut p rōis iudiciū regulant dnt motus inferiori appetitus. Sicut igit inferiori appetitū nō totaliter subiecto rōi, non pot esse quin insurgat inordinati motus in appetitū sensitivo, ita in rōe hōis deo nō subiecta, cōsequens est qz insurgat mltie inordinatiōes in ipis actib; rōis. Cū. n. homo nō h; cor suum firmatū in deo, vt p nullo bono sequendo vel malo vitando ab eo separi velit, occurrūt mltie ppter q sequēda et vitanda hō recedit a deo, pcepta eius contemnēdo, et ita peccat mortaliter, qz in repentinis hō opatur fm fines pconceptū et habitū persistentes. **Phs. dicit in. iij. ethicoz. Quis ex pmeditatione rōis homo possit aliqd agere ppter ordinē finis pconcepti, et ppter inclinationes habitus.** Sed qz hō nō pot semp esse in tali pmeditatione, non pot continere, vt diu pmaneat qn opatur fm sequēdas voluntāt deoordinate a deo, nisi cito p grām reparat. **Rec. est d; qd dicit b. Aug. s. qz nō peccat in eo qd vitare nō pot S; nō pot sine grā vitare, qz nō pot hō vitare singulos actus pctōz, sed nō oēs nisi p grās.** Et tñ qz ex eius defectu est, qz non sit preparatus ad gratiam habendam, p hoc non excusatur a peccato, qz sine gratia peccatum vitare nō possit.

Quātū ad quintū §. III

s. qz hō nō pot se ppare ad grās p seipm, ondif p illud qd d; **Jo. vi. Nemo pot venire ad me, nisi p q misit me traxerit eū.** hō aut sic declarat, b. th. p. 1. q. 1. ar. 1. vi. Duplex est preparatio voluntāt hūane ad bonū. **Una qz preparat ad bonum opandū meritoriu et fruendū deo.** Et tal preparatio voluntāt nō pt esse sine habituali bono grē, qd sit pncipiū boni opis meritorij. **Alio mō pot intelligi pparatio voluntāt hūane ad cōsequendū ipm bonū habitualē grē.** Ad hō aut qz se preparat voluntas ad susceptionē hō boni habitualis grē, nō opozt psumere aliqd aliud bonū habituale in aīa, qz sic pcederet in infinitū S; opozt psumere aliqd auxiliū dei gratuitū mo-

uentū interius aīaz seu inspirandū bonū ppositū. **His igit duob; mōis indi. em' diuino auxilio ad bonū opandū.** **Qz aut indigeamus auxilio dei mouent aīaz ondif ex b. qz cum deus sit pncipiū mouēs simplr, ex eius motūe est qz oīa in ipaz ouerant fm cōem intentionē boni, p quā intēdit vniqdqz assimilari deo fm modū suū.** **Dñ dyoni. dicit in li. de di. no. qz deus cōuertit oīa ad seipm.** S; hōies iustos ouertit ad seipm sicut in specialē finē quē intendūt, et cui cupiūt adherere, vt bono pncipio fm illud p. lxxij. **Qui hō aut adherere deo bonū est.** Et tō qz hō ouertitur ad deū hō nō pot esse nisi deo ouertente ipm ad se, hoc aut est preparare se ad grām, qz ad deū ouerti, sicut ille qz hō oculū auersum a lumie solis, p hoc se pparat ad recipiendū lumen solis qz oculos suos ouertit versus solē. **Dñ p. qz nō pot se pparare ad lumē grē recipiendū, nisi p auxiliū grē interius mouent.** **Rec. est d; qd dicit zach. i. Cōuertimini ad me, et ego cōuertar ad vos.** Cōverti nō est aliud qz se ad grās pparare. **Dñ videt qz per se pot pparare se.** **Als quō imparet qd nō esset in eius pte.** **Pā ouersio hōis ad deū fit per liberū arbitriū.** Et fm hoc bonū pncipiū qz se ad deum ouertat. Sed liberū arbitriū ad deū oueri nō pot nisi deo ad ipsum ouertente illū, fm illud **Hiere. xxxi. Cōuerte me dñe et ouertar, qz tu es dñs de' me.** **Dñ cū d; hō facere qd in se est in pando se ad grām dicit hoc esse i pte hōis fm qz est motus a deo.**

Quātū ad sextū. §. V

qz secutus iam gratiā habituale bonū, adhuc indiget auxilio grē, vt importat motionē interiorē dei ad bonū. **Qd sic declarat. b. th. p. 1. q. 1. ar. 1. vi. Homo ad recte viuendū indiget dupl; auxilio dei.** **Uno mō qntū ad bonū habituale, p qd sanat natura hūana corrupta per peccatū, et sanata eleuat ad faciendū opa vite eterne meritoria, qz excedit pportionē nature hūane.** **Alio mō indiget auxilio grē vt moueat ad agēdū.** **Quātū igit ad pncipiū auxiliū hō in grā existens nō indiget alio auxilio, s. grē habituale infuso.** S; qntū ad scdm auxiliū, vt. s. moueat a deo ad recte agēdū, sic iā hōis habituale bonū grē adhuc indiget tali auxilio. Et hō ppter duo. **Primo rōe generali ppter hoc, qz nlla res creata pot in quēcūqz actu prodire nisi virtute motionis diuine.** **Secdo rōe speciali ppter cōditionē hūane nature corrupte, qz licz p grās sanatur qntū ad mentē, remanet tñ in ea corruptio et imperfectio qntū ad carnē, per quā seruit legi peccati, vt dicit ad Ro. viij. Remanet etiā qz d; ignorantie obscuritas in intellectu, fm quā dicit ad Ro. viij. Quid orem' sicut opozt ne scimus, ppter varios eni rez euentus.** Et qz etiā nosipos nō pfecte cognoscim', nō psum'

Capitulū sextum

ad plenum scire qd nobis expediat. Et iō neces-
se est nobis vt a deo dirigamur et ptegamur q̄
oīa nouit et oīa pōt. Et ppter b̄ etiā renatis in fi-
lios dei p grām uenit dicere. Et ne nos iducas
in temptationē. Et fiat uolūtas tua sicut i celo
et in terra. et cetera q̄ continent in orōne dñica ad
hoc p̄tētia. Nec ex b̄ q̄ post grām habituale
tōnū acceptum indigeam? auxilio dei nos mo-
uentis ad bonū. pōt cōcludi q̄ tale habituale tō-
nū sit inuacuū. vel imperfecta grā. quia etiā
in statu glorie quando erit gratia cōsummata.
homo diuino auxilio indigebit. et quantum ad
hoc etiā imperfecta gratia hoc ostendit. inq̄ntuz
hominem non totaliter sonat.

Quantuz ad septi .§.VI

uum. s. q̄ in grā cōstitutus indiget auxilio grē
nō quidē put est tōnū habituale ipa grā. sed
put est auxilio dei ptegens hōiem. Qd. b. l. x.
declarat sic prima se. q. cit. ar. r. Perseuerantia tri-
pliciter dicit. Pmo mō. put significat habitum
mentis p quē hō firmo tenet. ne moueatur
ab eo qd est s̄m ueritatez p triticias fruētes.
Secdo mō pōt dici perseuerantia habit? quidaz
s̄m quē hō h̄ ppositū perseuerandi in bono vsqz
in finē. Et utroqz istoz mōz. s̄p perseuerantia s̄m
mul cū grā infundit. sic et cetera uirtutes. Ter-
tio mō dicit perseuerantia quedā bonitas vsqz
ad finē uite. Et ad talē perseuerantiā hōndā hō in
grā cōstitut? nō indiget aliq̄ hituali grā. s̄ diu-
no auxilio ipm ptegente et dirigēte et tēptatio-
nū impulsus. Et ideo postq̄ aliq̄s est iustifica-
tus p grām necesse h̄z petere predicte perseuerā-
tie donū. vt. s. custodiat a malo vsqz ad finē ui-
tē. Jul. n. dat grā q̄bō nō dat perseuerare i grā.

Quantuz ad octa .§.VII

uum. s. q̄ sine habituali tōno grē possum? mul-
ta intelligere. S̄z nō sine auxilio dei mouentis
intellectū. Qd sic declarat. b. l. x. prima se. q.
cit. ar. i. Sicut oēs mot? corpales r. ducunt in
motū celestis corpis sicut in primū motū cor-
porale. ita oēs motus tam corpales q̄ spūales
reducunt in primū motū simp̄lt qd est de? Et
iō q̄ntūcunqz aliq̄ natura corporat vel spūalis po-
nat pfecta. nō pōt in suū actū pcedere. nisi mo-
ueat a deo. q̄ quidē motio est s̄m sue puidētie
rōem. nō s̄m necessitate nature. sic motio corpo-
ris celestis. Nō solū autē a deo est oīs motio
sicut a prio mouēte. s̄ ab ipō etiā est oīs forma
lis pfectio. sicut a prio actu. Sic igit actio intel-
lectus et cuiuscunqz entis creati. dependet a deo
duplt. Pmo mō inq̄ntuz h̄z formā p quaz agit.
Alio mō inq̄ntū ab ipō mouet ad agēdū. Pna
que p̄tētia forma indita rebo creati a deo h̄z effi-
caciā respectu cuiusdā effect? determinari. in quē
pōt s̄m suā p̄tētatē. Ultra autē nō pōt nisi p

aliquā aliā formā supadditā. Sicut aq̄ non pōt
calefacere nisi calefacta ab igne. Sic igit intel-
lectus hōian? h̄z aliquā formā. s̄ ipm intelligibi-
le lumē. qd est de se sufficiens ad qdā intelligi-
bilia cognoscēda. ad ea. s̄. in quoz noticiā p sen-
sibilia possum? deuenire. Ultra vero intelligi-
bilia intellect? hōian? cognoscere nō pōt. nisi for-
tiori lumine grē. vel p̄tētia qd dicit lumen grē
inq̄ntuz est nature supadditū. Sic ḡ dicenduz
est q̄ ad cognitiones cuiuscunqz veri. indiget hō
auxilio diuino. vt. s̄. intellect? a deo moueat ad
suū actū. Nō autē indiget ad cognoscēdū veri-
tatem in oībo. noua illustratione supaddita na-
turali illustrationi. s̄ in q̄busdā q̄ excedit natu-
rale cognitionē. et tū q̄ntuz de? p suā grām miracu-
lose instruit aliq̄s de his. q̄ p naturalē cognitio-
nē h̄z p̄tētia. sicut et q̄ntuz facit miraculose qdaz q̄
natura facere pōt. Tū autē d̄z q̄ oīe re? a q̄ntū
qd dicit est a spū sancto. s̄m Ambro. Intelligē-
dum est s̄m. b. l. x. q̄ est a spūctō sic ab in-
fundente naturale lumē. et mouēte ad intelligē-
dū et loquēdū ueritatē. nō aut sicut in habitate
p grāz gratū facientē. vel sicut largiēte habitua-
le tōnū grē. supadditum naturali lumini.

Demum quantuz .§.VIII

ad uolendū vel faciendū bonū aliter indiget hō
grā in statu nature corrupte. Aliter indiguit in
statu nature integre. Nā in statu nature itegre
indiget hō uirtute gratuita supaddita uirtuti
nature inq̄ntū ad unū. s̄. ad opandū uolendū
bonū supnaturale. S̄z in statu nature corrupte
q̄ntū ad duo. s̄. vt sanet. et ulet? vt bonū struq̄
operetur meritorū. In utroqz autē statu indigz
hō auxilio diuino. vt a deo moueat ad uolenduz
et agendū sicut a primo mouente. Et sic utroqz
modo pōt intelligi illud Ro. ix. Non est uolen-
tis neqz current. sed dei miserent. Welle. n. et
opari meritorie est a deo mediante grā sua gra-
tū faciente. Welle aut et opari ea q̄ sunt nature
vel artis. vt edificare. plātare. intelligē et h̄. etiā
in p̄cōnū ea deo vt prio motore oīm ad agēdū
De affectu gratie operantis que est iustifica-
tio impū.

Capitulū sextum.

Iustificatio ipū que

est effectus grē operantis d̄z a iusticia
Iusticia autē dicit tripliciter s̄m thō.
prima se. q. cit. ar. i. Pmo modo put importat
rectitudinē ordinantē actuz hōis in cōpatione
ad aliū singularē hōiem. Et sic est iusticia p̄tici-
laris et uirt? cardinalis. Secdo modo put ordi-
nat s̄m rectitudinē actuz hōis in cōpatione ad
bonū cōmune multitudinis. q̄ dicit iusticia le-
galis. Tertio modo d̄z iusticia s̄m q̄ importat
rectitudinē q̄ndā hōis in dispositiōe interioris
hōis. put. s̄. supmū hōis subūcitur deo. et inferio

Titulus Nonus

res vires anie subdunt supreme. i. rationi. Et
hac iusticia pbs. v. ethicoz appellat metapho-
ricaz. Ab hac igit iusticia tertio modo sumpta
sumit iustificatio passive accepta. s. p. fieri ius-
tum. nō p. facere iustum. Et hec etiā nō p. modus
simplicis generatiōis. qz sic etiā posset cōpetere
ei qui nō esset in peccato. dum iusticiā acciperet
a deo. sicut adā in principio accepit iusticiā ori-
ginalis peccati. cū adhuc nō hēret pctm. s. p. potu-
it peccare. Quis inōi iustificatio i hōie includit
rationē motus de pccatio in pccatum. Et sic ius-
tificatio importat quādam transmutationē de ius-
ticie statu. ad statum iusticie pccate. Et de ista
iustificatiōe hic agit. de q. ad Ro. nū. Et autē q.
nō opatur credēri aut in deū q. iustificat impiū
Et ad Ro. viij. Quos vocauit bos et iustificauit
In hac eni iustificatiōe impij pccant q̄tuor
p. ordinē. s. h. dē tpe. et si naturaliter seu ordie
nature vni pcedat aliud. v. g. gē infusio. mor-
liberi arbitrij p. fidē formatā in deū. Tertius est
mor- liberi arbitrij in peccati detestatiōe. Quar-
tū est remissio culpe. q. fm. pe. de tarātia in q̄
to notant in. v. illo. et si nō. dicto ordine. Com-
mouisti terrā tuā. s. tu dñe. terrā. i. pctōrez. de vi-
tū terrenis. Et h. mouēdo libez arbitrij suū to-
tum in te. vt. s. in te credat et te sup. oia amet. id
cōmouisti dñe. i. totū mouisti. Et si ois motus
est a primo mouēte deo. modo speciali ē hic mo-
tus ab eo. ad se eū puerēdo q. prius erat auer-
sus. vñ Aug. ait. Qui fecit te sine te. nō iustifica-
bit te sine te. te. s. dirigente ad deū. Secūdo dicit.
Cōturbasti eā. s. p. motū sui arbitrij in detestas-
tiōe peccati. de q. p. turbatiōe i alio ps. vi. dicit.
penitens ipse. Ania mea turbata est valde. Cō-
turbasti ait. i. totā s. turbasti colore cōpctiōis
Optet eni penitentiē ait. b. Aug. de pe. di. vi. de
omni pctō. tolere s. al. nō esset penitēs. si volū-
tarie pmaneret in aliq. nō iustificaret. Tertius
est peccati remissio qd. ibi notat. Sana pccatio-
nes ei. Ania eni est pccata in malā pccā. q̄si to-
ta destructa. fracta minutatim in diuersas affe-
ctiones p. pctm. Quādo q̄s h. magnā febre m
vel aliā infirmitatē. totū corpus videt tritum
et fractū. Et sic p. pctm. ania grauiter infirmata
mirabiliter debilitata est. et q̄si facta inepta ad
qd. cūq. bonū. Sed cū pctm. remittit. sanatur.
ps. Qui sanat oēs infirmitates tuas. et modus
pmitit. Qui pccat omib. iniquitatibus tuis.
Quartū est gē infusio vñ ista oia pcedūt. qd.
notat cū dicit. Quia cōnora est. s. a te p. illumi-
nationē gē. Vñ in figuraz. cum intrauit iesus
hierosolymā. commota est vniuersa ciuitas di-
cens. Quis est hic. Mat. xxi. Intrauit dñs iesus
in ciuitatē anie p. grām et oēs sensus et affectio-
nes tunc mouent p. admirationē. Nationē autē
q̄te ista q̄tuor ponunt in iustificatiōe impij al-
signat. b. Ep. prima se. q. crij. ar. vi. dicēs. Jus-

ustificatio est quidā motus q. ania mouet a deo
a statu culpe ad statū iusticie. In q. libet aut mo-
tu quo aliqd. ab altero mouet tria requiruntur.
Primū est motus ipi. mouent. Secūdo motus
mobilis. Tertio p. summatio mor. siue p. uētio
ad finē. Et pte igit moriōis diuie accipit gē. in-
fusio. Et pte liberi arbitrij moti accipiunt duo
mor. ipius fm. recessus a termino a q. et accessus
ad terminū ad quē. Consummatio aut siue p.
uentio ad terminū hui. mor. importat in remis-
sione culpe. In h. eni iustificatio p. summat. fm
illud. Esa. xxvij. Sic est omnis fructus vt aufe-
ratur peccatum.

Q. requiratur pri. §. I
mū ad iustificatiōe impij p. p. id qd. scribitur
ad Ro. iij. Iustificati gratis p. grām ipius. Hoc
aut sic declarat. b. Ep. prima se. q. crij. Hō pcc-
cādo deū offendit. Offensa aut nō remittit a
licui nisi p. p. q. anim. offensi pacatur offen-
denti. Et id peccatū fm. hoc remitti dicit. q. deus
nobis pacat. Que q̄dem par cōsistit in dilecti-
one q. deus nos diligit. Dilectio autē dei q̄ntus
ex pte act. diuini. est eterna et immutabil. s. q̄n-
tum ad effectū quē in nobis imprimat. q̄ntus in-
terrumpit. put. s. ab ipō q̄ntus dehimus. et q̄ntus
itez recuperam. Effectus aut diuie dilectiōis i
nobis q. p. pctm. tollit. est gē q. homo fit dignus
vita eterna. a q. pctm. mortale excludit. Et id nō
pōt intelligi remissio culpe nisi adesset gē infu-
sio. Et q̄uis cōtingat aliq. apud hōies q. vni
homo aliq. nec diligit nec odit. tñ si euz offen-
dat q. ei dimittat offensas. h. nō pōt coningere
nisi ex speciali leniuolētia. Demuolētia aut dei
ad hōiem repari dicit p. totū gē. Et id licet an-
te q. hō peccet possit esse sine culpa et gē. vt in
statu innocētie. tñ post pctm. nō pōt esse sine cul-
pa. nisi p. grām habeat. Itē q. deus nō imputet
alicui pctm. fm. illud. Beatus vir cui nō impu-
tauit dñs pctm. importat quēdam gratie effectū
in ipō cui pctm. nō imputat. Ex. n. alicui nō im-
putet peccatū a deo ex sua dilectione procedit.

Q. requiratur ad iu. §. II
ustificatiōe impij motus liberi arbitrij in deū. q.
qui est p. fidez formatā. patet per illud qd. dicit
christus Jo. vi. Omnis q. audit a pte et didicit
venit ad me. Sed addiscere nō est sine motu li-
beri arbitrij. Nā discens cōsentit contenti. Et q.
ille sit motus fidei oñdit ap̄s ad Ro. v. dicēs.
Iustificati ex fide paces habeamus ad deus.
Primū sic declarat. b. Ep. vbi supra ar. iij. Jus-
tificatio impij fit deo mouēte hōiem ad iustici-
am. Deus aut mouet oia fm. modū suū. i. vni-
uscuiusq. rei. Sicut videm. i. naturalib. q. ali-
mouent ab eo leuia. aliter grauia. p. p. diuersa
naturā vniusc. Vñ et hōies mouet ad ius-

Capitulum sextum

sticiam sicut conditione humane nature. Homo autem habet sicut propria naturam quod sit liberi arbitrii. Et ideo in eo quod habet usus liberi arbitrii, non fit motus a deo ad iusticiam absque motu liberi arbitrii. Sed ita infunditur gratia iustificantis, quod etiam simul cum hoc mouet libere arbitrii ad totum gratia acceptandum in his quod sunt monitionis humane capaces. Unde quod pueri in baptismo iustificentur sine motu liberi arbitrii, hoc est quod nondum sunt capaces humane motus. Et ideo mouentur a deo ad iusticiam per solam informationem anime ipsorum, quod non fit absque sacramento baptismi. Et aperte, ut sicut peccatum originale a quo iustificantur, non propria voluntate ad eos puenit ad carnalem originem, ita etiam per spirituale regenerationem a christo in eos gratia deriuatur. Et quod salomon torquendo, vnde et sine motu liberi arbitrii consecutus sit totum sapientie, ut patet in Regum, iij. dicendum, quod non meruit nec accepit tunc sapientiam, sed in somno declaratum est ei quod propter precedentem desiderium daretur sibi sapientia. Est autem iste motus liberi arbitrii in deum qui reperitur in iustificatione motus per fidem. Et ratio est sicut in b. lxxv. ubi supra articulo, quod deus mouet animam hominis in iustificatione, conuertendo eam ad seipsum. Unde dicitur in psalmo, lxxv. sicut aliam litteram. Deus tu conuersus viuificabis nos. Sed prima conuersio mentis in deum fit per fidem, sicut illud ad Hebr. xi. Accedentes ad deum oportet credere quod est. Et ideo motus dei requiritur ad iustificationem. Requiritur autem actus fidei in iustificatione quantum ad hoc quod homo credat deum esse iustificatorem hominum per mysterium christi. sicut illud ad Rom. iij. Credenti ei qui iustificat impius, imputabitur ei ad iusticiam. Et quia motus fidei non est perfectus nisi sit charitate informatus, ideo in iustificatione impius cum motu fidei, est etiam motus charitatis. Mouetur autem liberum arbitrii in deum ad hoc quod se ei subiiciat. Unde etiam concurret simul et actus timoris filialis, et actus humilitatis. Contingit enim vnus et eundem actum liberi arbitrii diuersarum virtutum esse, sicut quod vna imperat et alia imperatur, prout actus est ordinabilis ad diuersos fines.

Requiritur et tertium §. III

um in iustificatione, scilicet motus liberi arbitrii in peccatum detestandum, iuxta illud psalmo. Dixi confitebor aduersum me iniusticiam meam domino, et tu remisisti impietatem peccati mei. Unde etiam beatus Augustinus. Nemo postquam fuerit sue voluntatis arbitrius constitutus, potest nouam inchoare vitam, nisi eum peniteat veteris vite, de pe. di. i. tres sunt, et hoc sic declarat, beatus lxxv. ubi supra articulo v. Iustificatio impius est quidam motus, qui mouet humanam mentem a deo a statu peccati in statum iusticie, sicut autem se habet corpus aliquod motum localiter ab aliquo mouente ad duos terminos scilicet a quo et

ad quem, ita se debet habere anima in motu iustificationis per liberum arbitrii. Sed in motu locali corporum manifestum est, quod ita se habet corpus motum quod recedit a termino a quo et accedit ad terminum ad quem, ita et mens humana cum iustificatur oportet quod per motum liberi arbitrii recedat a peccato, et accedat ad iusticiam. Recessus autem in motu liberi arbitrii intelligitur per detestationem, sicut accessus intelligitur per desiderium. Sic ergo oportet in iustificatione impius quod sit duplex liberum arbitrii motus. Vnus qui tendat in dei iusticiam quasi terminum ad quem. Alius qui tendat in detestationem peccati, ut terminum a quo recedit. Et si arguatur in contrarium sic, si in iustificatione requiritur motus liberi arbitrii ad detestationem peccati, cum oporteat singula detestari, tunc requiritur magnum tempus ad recogitandum singula, cum tamen iustificatio fiat in instanti ut dicitur. Respondetur beatus Thomas, quod in tempore precedente iustificationem, oportet quod homo singula peccata que commisit detestetur, quorum memoriam habet. Et ex tali consideratione precedentium sequuntur in anima quidam motus detestantes vniuersaliter omnia peccata commissa, inter que etiam includuntur obliuioni tradita. Et quod ut dicitur de pe. di. vij. Apud deum nullas pariter motus venie conuersio, cum subito quis conuertitur et iustificatur. Debet tamen supponentes singula peccata recogitare et detestari, sicut in pe.

Ex predictis tri §. III

bus sequitur quartum, scilicet peccatorum remissio, que vtrique in instanti fit sicut infusio gratie. Unde glo. super illud Actuum, ij. Factus est repente de celo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis dicitur glo. Rescit tarda molimina spiritus sancti gratia. Hoc autem sic declarat, b. lxxv. ubi supra articulo vij. Tota iustificatio impius originaliter consistit in infusione gratie. Per eam enim libere arbitrii mouetur, et culpa remittitur. Gratie autem infusio fit in instanti absque successione. Cuius ratio est, quod quod aliqua forma subito non impetratur subiecto, contingit ex hoc quod subiectum non est dispositum, et agens indiget tempore ad hoc quod subiectum disponat. Unde videmus quod quod dyaphanum est subito dispositum ad recipiendum lumen, subito illuminatur a corpore lucido in actu. Dicitur est autem supra quod deus ad hoc quod gratiam infundat anime, non requirit aliquam dispositionem nisi quam facit. Facit autem huiusmodi dispositionem gratie, quibus quidem paulatim et successiue ut dicitur est supra. Quia enim agens naturale non potest subito disponere materiam, contingit ex hoc quod aliqua indispositio eius quod resistit in materia citius disponitur. Cum igitur virtus diuina sit infinita, potest quantumcumque materiam creatam ad formam disponere, multo magis liberum arbitrii hominis cuius motus potest esse instantaneus sicut naturam. Sic igitur iustificatio

Titulus Bonus

impū fit a deo i instāri. Bonus igit liber arbitriū in iustificatione cōcurrēns est cōsensus ad detestandū peccatū et accedendū ad deū. q̄ q̄des consensus subito fit. Contingit autē q̄ precedit aliq̄ deliberatio. q̄ nō est de substantia iustificationis. sed via in iustificationē. sicut motus localis est via ad illuminationē et alteratio ad generationē. Liberū etiā arbitrium in iustificatione simul detestatur peccatū. et cōuertit se ad deū. id est detestatur peccatū. q̄ est extra deū. sicut corpus q̄ mouetur si recedit a termino a quo. et accedit ad terminū ad quē. **¶** Notandū etiā q̄ quibus ista quatuor sint simul tpe quoniam sunt in instāri ordine tñ nature. gr̄e infusio. q̄ est causa oīni aliorū tñ. est prior sicut causa est prior effectu. et hoc ex pte dei iustificantis. Sed ex pte hominis iustificati videt̄ prior remissio culpe q̄ infusio gr̄e ordine nature. Datur exemplū in sole. Nam sol p̄ suā lucem opatur ad remouendū tenebras. Et ex pte quidē solis prius est illuminare q̄ remouere tenebras. Et pte autē aeris illuminandi prius est purgare tenebras q̄ p̄ se qui lumen ordine nature. Quibus simul sint tempore. Et s̄m hoc intelligit illud. b. Ambro. xxxij. q. i. Cum renunciat̄ improbitati. statim afficitur virtus. Egressus enim malicie. virtutis operatur ingressum. Eodemq̄ studio quo vitiū excluditur. innocentia copulatur.

Notandum autem .§.v.

q̄ iustificatio impū est maximū opus dei. s̄m magnitudinē eius q̄d fit. et est aliq̄ modo miraculosum. Quantū ad primū aliq̄d opus d̄ magnū ex pte modi agendi. et sic opus creationis est maximū. in q̄ ex nihilo fit aliq̄d. Secūdo modo dicit̄ opus magnū p̄pter magnitudinē eius q̄d fit. Et s̄m hoc maius est opus iustificationis impū. q̄ terminat̄ ad bonū eternū diuine p̄ncipationis. q̄ creatio celi et terre. q̄ terminatur ad bonū nature mirabilis. Et iō cū Aug. dixisset. q̄ maḡ ē q̄ ex ipso fiat iustus. q̄ creare celū et terram. q̄ rōem assignans subdit. Celi enim et terra transibit. Predestinatorū autē salus iustificationis p̄manebit. Sciendū etiā q̄ magnū q̄d fit. dicit̄ aliq̄d dupliciter. Vno modo absolute. Et hoc modo bonū gl̄ie est maius bono gr̄e iustificantis impiū. Et sic etiā sc̄torū glorificatio est maius q̄ iustificatio impū. Alio modo dicit̄ aliq̄d magnū quantitate p̄portiois. sicut d̄ mons p̄uus et celū magnū. Et s̄m bonū gr̄e iustificantis impiū. est maius q̄ bonū beatificantis iustum. q̄ plus excedit dignitatē impū bonū gratie. q̄ impiū erat dignus pena. q̄ bonū glorie dignitatē iusti. q̄ ex hoc ipso q̄ est iustificatus est dignus gl̄ia. vñ. b. Aug. ibidem dicit. Iudicat q̄ p̄t. Vtrū maius sit angelos iustos creare q̄ impios iustificare. Certe si equis est vtrūq̄ potē

tie. s̄m est maior misericordie. vñ et p̄. c. l. n. d. Misericordies eius sup̄ oia opa eius. Et in col. lecta. Deus q̄ omnipotentia tuas marie prendo et miserando manifestas et c. Et bonū gr̄e vniū est mai⁹ q̄ bonū nature vniuersi. Quō autē fit iustificatio miraculosa. sic declarat. b. l. v. vbi supra arti. x. In opib⁹ miraculosis tria p̄nt inueniri. quorū vñ est ex pte potētie agētis. quia sc̄ sola diuina virtute fieri p̄nt. Et hoc modo tam iustificatio impū q̄ creatio mūdi. et omne opus q̄d a solo deo fieri p̄t. p̄t dici miraculosū. Secūdo in quibusdā opib⁹ miraculosis inuenit̄ q̄ forma inducta est supra naturalē potentia talis materie. Sicut suscitatio mortui est sup̄ naturalem potentia talis corporis. Et quātū ad hoc iustificatio impū. nō est miraculosa. q̄ naturalis anima est gr̄e capax. eo enim q̄ facta est ad imaginē dei. est capax gr̄e. Tertio modo in opib⁹ miraculosis inuenit̄ aliq̄d p̄ter solitū et vsuetū ordinē causandi effectū. sicut cū aliq̄s infirm⁹ afficitur subito sanitatē p̄fectā. p̄ter solitū cursum sanatiōis q̄ fit a natura vel arte. Et quātū ad hoc iustificatio impū quāq̄ est miraculosa quāq̄ nō. Est enim iste cōmunit̄ et vsuet⁹ cursus iustificationis. vt deo mouēte interi⁹ animam. hō cōuertat̄ ad deū. Primo q̄des cōuersione imp̄fecta. et postea veniat ad p̄fectū. vñ dicit̄ de pe. di. ij. Nemo repente fit iustus. sed a minimis quibusq̄ inchoat vt ad maiora pueniat. Quibus vero tam velimēter deus aiām mouet. vt statim quādam iusticie p̄fectionē assequat̄. sicut fuit in cōuersione sancti pauli. adhibita etiā exteri⁹ miraculosa prostratiōe. Et iō cōuersione pauli tanq̄ miraculosa in ecclesia cōmemoratur celebrat̄.

¶ De merito q̄d effect⁹ gr̄e coopantis. ¶ Ca. vñ

Meritum hoīs apud

deū esse nō p̄t. nisi s̄m p̄suppositiōne diuine ordinatiōis. vt. s. i. d. hō p̄sequitur a deo p̄ suā opationē q̄si mercedē. ad q̄d ei de⁹ virtutē opandi deputant̄. mouens seip̄s ad agendū p̄ lib̄ arbitriū. Pro cui⁹ declaratiōe dicit. b. l. v. prima se. q. c. x. arti. i. q̄ meriti et merces ad idē referunt̄. Id enim merces dicitur q̄d alicui recōpensat̄ pro p̄cio op̄is sui vel laboris. q̄si quoddā precii ipsius. Vñ sicut reddere iusti precii p̄ re accepta ab aliq̄ est act⁹ iusticie ita recōpensare etiā mercedē laboris vel operis alicui⁹. est act⁹ iusticie. Iusticia autē est q̄daz equitas. Et iō iusticia simplex est inter eos. inter q̄s est equitas simplr. S̄z inter eos inter q̄s nō est simplr equalitas. nō est etiā simplr iusticia sed s̄m q̄d. i. q̄daz modus iusticie p̄t esse. Sic inter patrē et filiū. vel inter dñm et seruū nō est iustū simplr. sed q̄daz modus iusticie p̄pter inēqualem distantia eorū. In his q̄ in quib⁹ est simpliciter rō iusti. est et simplr rō mercedis et mer

Capitulū Septimū

riti. Sed in his in q̄bo nō est simplrō iusti. sed
fm q̄d. vt cōtingit inter eq̄le multū vt .i. in f̄ pa-
tre ⁊ filiū. ibi nō est simplrō mēriti ⁊ mercedis
sed fm aliquē modū inq̄ntū. s. ibi seruat rō ius-
ticie aliq̄ modo. ⁊ si nō p̄fecte. Et sic aliq̄d dicitur
mereri fili⁹ a p̄re. ⁊ seru⁹ a d̄no. Manifestū
est aut̄ q̄ inter deū ⁊ hōiem est maria ineq̄litas
q̄ in inhnitū distant. ⁊ totū q̄d est hōis bonū ē
a deo. Dñ nō pōt esse iusticia hōis ad deū ex su-
is opib⁹ fm absolutā eq̄litate. sed fm proportio-
nē q̄ndaz. inq̄ntū. s. q̄libet opat̄ fm modū suū.
Modus aut̄ ⁊ mēsurā h̄t hōianē est a deo in
hōie. Et vt dictū est meritū hōis apud deū eē nō
pōt. nisi fm p̄suppositōes diuine ordinatōis. Et
ex h̄ sequit̄ q̄ de⁹ ex opib⁹ n̄ris nō efficiat simpli-
citer debitor nobis. sed sib̄p̄si inq̄ntū debitor
est vt sua ordinaro impleat̄. Ordinauit enī q̄
hō faciēdo bona opa p̄ libez arbitriū. motū t̄n
p̄ grām suā. ⁊ sequat̄ vitā eternā. Cū. n. coronat
merita n̄ra. remunerat munera suā. q̄. s. ipe de-
dit virtutem operandi gratis.

De merito igitur hu. §. I

mano sciendū p̄rio. q̄ sine grā mereri nullo mō
hō pōt vitā eternā in innocētia p̄stitur⁹. Rō est
fm. b. th. i. se. q. c. xij. ar. ij. q̄ ex institutiōe di-
uine p̄uidētie est vt nihil agat vltra h̄tutē suā.
Sed vita eterna ē quoddā bonū excedēs propor-
tionē nature create. ⁊ excedit cognitionē ⁊ desir-
deriū ei⁹. fm illud. i. Cor. ij. Oculis non vidit
nec auris audiuit. nec in cor hōis ascendit. q̄ pre-
parauit de⁹ diligēti b̄ se. Et inde est q̄ nlla na-
tura creata est sufficiens p̄ncipiū actus meriti-
torij vite eterne. nisi addat aliq̄d diuinū sup̄na-
turale q̄d grā dicit̄. Sed si in hōie addat p̄ctm
vt cōtingit in oib⁹ natura viciata in adā saltē p̄
originale. nō pōt q̄s mereri seu actū meritorij
agere. nisi p̄t̄ excludat p̄ctm q̄d fit p̄ grām Ad
h̄ pōt facere q̄d ait Breg. di. xl. Quilibet occul-
ta loca aiām sine grā saluare nō p̄nt. Nā ⁊ lot⁹
in ciuitate iter pessimos sodomitas iustus fuit
in monte peccauit. s. cū filiab⁹. S̄ q̄d ista dicit̄
mus cū maiora nouerim⁹. Quid iocūdus celo
q̄d secuti⁹ paradiso. ⁊ t̄n adāz peccando de para-
dyso expulsus est. Angl̄s de celo eieci⁹. h̄c ille
cum fuit in grā nō fuit eiectus. sed postea euz p̄
p̄ctm amisit. Cū grā aut̄ p̄stitur⁹ meret̄ p̄ op-
era sua bona vitā eternā ex d̄igno ex p̄te grē.
Ex agruo ex p̄te liberi arbitrij. Pro cui⁹ declara-
tione dicit. b. th. i. se. vbi sup̄ ar. ij. Opus me-
ritorij pōt dupl̄r cōsiderari. Dno mō fm q̄ p̄-
cedit ex libero arbitrio. Alio mō fm q̄ p̄cedit
ex grā sp̄ssancti. Si ḡ p̄sideret̄ fm substantiā
opis. vt fm q̄ p̄cedit ex libero arbitrio. sic non
pōt ibi esse d̄ignitas p̄ter maximā ineq̄litate
Et fm hoc dicebat ap̄ls Ro. viij. Nō sunt cōdi-
gne passiones h̄ui⁹ t̄pis ad futurā gl̄az. s. q̄ntū

ad substantiā opis. Sed est ibi d̄gnitas p̄ter
q̄ndaz eq̄litate p̄portōis. Cōgruū enī videt̄ vt
opanti fm suā virtutē. de⁹ fm excellentiam sue
virtutis recōpenset. Si aut̄ loq̄mur de opē meri-
torio. fm q̄ p̄cedit ex grā sp̄ssancti. sic est mē-
ritorij ex d̄igno. Sic. n. valor meriti attendit̄
fm virtutē sp̄ssancti mouētis nos in vitā eter-
nā. fm illud Jo. n̄. Fiet in eo fons aq̄ salient̄
in vitā eternā. Attendit̄ etiā p̄ctū opis fm d̄-
gnitate grē. p̄ quā hō s̄ors fact⁹ diuine nature
adoptat̄ in filiū dei. Cui delex hereditas ex ipso
iure adoptiōis. fm illud ad Ro. viij. Si fili⁹ et
heredes. Dñ grā sp̄ssancti ⁊ si nō sit filius gl̄e i
actu. est t̄n filius in h̄tute. sicut ⁊ semē arboris in
q̄ est virt⁹ ad totā arborē. Notandū etiā fm. b
th. vbi sup̄ ar. v. q̄ nemo pōt sibi mereri p̄iaz
grām. t̄n q̄ omē meritū rep̄gnat grē. i. q. i. ait
leo papa. D̄ra si nō grā d̄at grā nō est. t̄n q̄ vt
dictū est excedit p̄portione nature. t̄n etiā q̄ an-
te grām in statu peccati hō h̄z impedimētū pro
merendi grāz. s. ipm p̄ctm. Retractauit aut̄ aū
q̄d aliq̄n dixerat. s. fidē esse ex nobis a deo. et sic
sequitur primā grām. Dñ nō pōt esse meritorij
prime grē. Cū igit̄ dicit̄ q̄ p̄ fides iustificat hō
nō sic est intelligēdū q̄ fides mereat̄ iustificati-
onē. s. credēdo. S̄ dñ iustificat hō credit. eo q̄
mor⁹ fidei req̄rit̄ ad iustificatiōes vt dictū ē. Et
q̄ d̄ de⁹ dare grāz nō nisi dignis. nō ita intelligē-
dū ē q̄ p̄ ipi fuerit digni. s̄ de⁹ fec̄ eos dignos.

Sciendū etiā secūdū §. II

le. Th. vbi sup̄ ar. vi. q̄ nullus pōt alteri mere-
ri primā grām ex d̄igno nisi christ⁹. Rō est. q̄
vnusq̄sq̄ n̄m mouet̄ a deo p̄ t̄nū grē. vt ipse
ad vitā eternā pueniat. Et id̄ meritū condigni
vltra istā motionē nō se extendit. Sed aia chri-
sti mota est a deo p̄ grām. nō solū vt ipse pueni-
ret ad vitā eternā. s̄ etiā ad alios induceret in
glām inq̄ntū est caput ⁊ auctor salutis. fm illud
Hebre. Qui multos filios in glā adduxerat ⁊ c̄.
S̄ merito agrue pōt q̄s mereri alteri primam
grām. Quia. n. hō in grā p̄stitur⁹ adimpler vo-
luntatē dei. agruū est fm amicitie p̄portione vt
de⁹ impleat voluntatē ei⁹ in saluatiōe alterius
Licet possit h̄re q̄nq̄ impedimētū ex p̄te illius
cui⁹ purificationē desiderat. Et sic intelligit̄ il-
la auctas Hier. xvi. Si steterit moyses ⁊ samu-
el corā me. nō est aia mea ad implm istum. Erat
enī impedimētū ex p̄te illorū de populo.

Gratia ē principij §. III.

um meriti principij p̄ charitatē q̄ p̄ alias vir-
tutes. Dñ christus dixit Jo. xij. Si q̄s diligit
me diligit a p̄ra meo. ⁊ ego diligā eū ⁊ manife-
stabo ei meipm. q̄d p̄met ad vitā eternā. s. ma-
nifestatio dei. Pro cui⁹ declara. dicit. b. th. vbi
sup̄ ar. n̄. Ex h̄ianus ac⁹ h̄z rōem merendi

Titulus Decimus

ex duobus ut dictum est. Primo et principaliter ex di-
uina ordinatione. secundum quod actus dicitur meritorius esse
illius boni ad quod homo diuinitus ordinatur. Secundo ve-
ro ex parte liberi arbitrii in quantum homo habet per ceteras
creaturas. ut per se agat voluntarie agens. Et quia
tunc ad utrumque principalitas meriti penes charita-
tem consistit. Primo. n. considerandum est quod vita et-
terna in dei fruitione consistit. Bonus autem huius-
modi meritis ad fruitionem diuini boni est proprius actus
charitatis per quem omnes actus aliarum virtutum ordi-
nantur in hunc finem. secundum quod alie virtutes impantur
a charitate. et ideo meritum vite eterne proprio pertinet
ad charitatem. ad alias autem virtutes secundario secundum
eorum actus impantur a charitate. Sicut manifestum
est quod id quod ex amore facimus. maxime voluntarie
facimus. Unde etiam secundum quod ad rationem meriti requiritur
quod sit voluntarium. principaliter meritum charitati
attribuitur. **S**ciendum etiam quod nullus potest sibi
mereri reparationem post lapsum. nec merito condigni-
tatem. nec merito congrui. Merito quidem condigni-
tatem non potest sibi mereri. quia ratio huiusmodi meriti pendet
ex motione diuine gratie. que maxime interuenit per se
quens peccatum. Meriti etiam congrui que quis meretur al-
terius penam impedit ne consequatur effectum in eo cui
quis meretur. Multo magis impedit talis meriti
efficacia propter impedimentum que est etiam in eo que
meretur. et in eo cui meretur. **P**rimus. n. s. in vna p-
sona concurrunt. Unde simpliciter homo post lapsum potest si-
bi mereri reparationem. Unde **Ezech. xvij. 22.** Si au-
uerterit se iustus a iusticia sua et fecerit iniquitatem
omnis iusticie eius non recordabuntur. **Ubi. b. Greg.**
Considerandum nobis est quod in peccatione ma-
lorum nulla debet esse fiducia bonorum peccatorum. de pe-
ccato. n. **N**otandum etiam quod homo potest mereri au-
gmentum gratie et charitatis in merito condigni. secundum b.
l. xv. di. vbi supra art. viij. huiusmodi ratio est. quia ut dictum est
illud cadit sub merito condigni ad quod motio di-
uine gratie se extendit. Motio autem alicuius mouetur
non solum se extendit ad vltimum terminum motus
sed etiam ad totum progressum in motu. Terminum autem
motus gratie est vita eterna. Progressus autem in h-
motu est secundum augmentum charitatis vel gratie. secundum il-
lud puer. n. iustorum semita quasi lux splendens
precedit. et crescit usque ad perfectum diem que est gratia. In
que verbo. b. Bre. sup. Ezech. In iustorum animo bonum
desiderium atque intellectus lucis intime. iam per diem
est. Sed quia usque in finem vite in virtute proficiunt ad
perfectum diem. tunc veniunt quando ad regna celestia produ-
cti in ea luce quam desiderant iam terminum aliquid non ha-
bebunt. de pe. di. ij. non reuertebatur. Et sciendum quod
quilibet actu meritorio meretur homo augmentum gratie. si-
cut et gratie consummationem. que est vita eterna. Sed si-
cut vita eterna non statim redditur sed suo tempore. ita
et gratia non statim augetur per quodlibet opus meri-
torium. sed suo tempore. cum scilicet aliquid sufficienter disposi-
tus est ad augmentum gratie. Tres nota quod pleue-
rantia in bono usque in finem nullus potest mereri.

Ratio est secundum b. l. xv. vbi supra art. ix. quia ista dependet
solum ex diuina motione que est principium omnis meriti
Sed de gratia totum perseverantie largitur quibuslibet lar-
gitur. Nec obstat. quia per ea huiusmodi orationem quasi possim
eam mereri. quia etiam que non meremur orando impe-
tramur. Nam et peccatores deus exaudit. venias non
merentes quam petunt et accipiunt. Alioquin frustra di-
xisset publicanus. Deus propicius esto mihi peccatori.
Sicut et perseverantie totum aliquid petendo a deo
petat sibi vel aliquid. Quis non cadat sub merito.

De bonis temporibus. §. III

liberum quod cadat sub merito sic declarat. b. l. xv. i.
se. q. vl. ar. vl. Id quod cadit sub merito. est premium
vel merces quod habet rationem alicuius boni. Bonum autem
huiusmodi est duplex. Unum simpliciter. aliud secundum quod. Sim-
pliciter quidem bonum huiusmodi est vltimum finis. secundum illud
ps. lxxij. **Ubi adhaerere deo bonum est. Et per omnes**
via illa que ordinantur ut ducant ad hunc finem. et ta-
lia simpliciter cadunt sub merito. Bonum autem huiusmodi non
simpliciter. sed secundum quod. est illud quod est ei bonum ut nunc
vel quod est ei secundum aliquid est bonum. Et huiusmodi non cadunt
sub merito simpliciter sed secundum quod. Secundum quod si dicitur
quod temporalia bona. puta sunt utilia ad opera virtutum que
bus producimur ad vitam eternam. Sed hoc directe ca-
dent et simpliciter sub merito. sicut et augmentum gratie. et
omnia illa que homo iuuat ad habitudinem post primam
gratiam. Tantum enim dat deus iustis de bonis temporalibus
et etiam de malis. quantum eis expedit ad perveniendum
ad vitam eternam. et instantius sunt simpliciter bona huius-
temporalia. Unde dicitur in ps. xxxvi. de timetibus deum. Non
deficiet ovis bono. Et alibi. Non vidi iustum dereli-
ctum. Si autem considerentur temporalia bona secundum se. sic non se-
simpliciter bona huiusmodi. sed secundum quod. Et ita non simpliciter ca-
dent sub merito. sed secundum quod. scilicet in quantum huiusmodi moue-
tur a deo ad aliquid temporaliter agenda. in quo sunt pro-
positi consequuntur deo fonte. ut sicut vita eterna
est simpliciter premium opere iusticie. per relationem ad
motionem diuinam ut dictum est supra. ita temporalia bona
in se considerata habent rationem mercedis. habito re-
spectu ad motionem diuinam. qua voluntates hominum
mouentur ad hoc consequenda. Licet interdum in his
huiusmodi non habeant rectam intentionem. Cum autem dicitur **E-**
cl. ix. Omnia enim que cunctis eveniunt iusto et im-
pio. bono et malo re. Hoc verum est quantum ad sub-
stantiam bonorum et malorum temporalium. sed non quantum ad fi-
nem. Nam per bonum manuducuntur in beatitudinem
non autem mali. Item quod temporalia bona sunt. intermissa
in veteri lege ut merces iusticie. ut patet **Deut.**
xvij. Dicit. b. Aug. quod in illis fuerit figure futurorum
scilicet spiritualium bonorum que implentur in nobis.

Titulus decimus de bonis spiritualibus. De
septem bonis eiusdem in communi. Ca. i.

Ascendisti in altum
cepisti captivitatem. Dediti dona
libus. ps. Nostra tamen translatio huius. Accepisti